

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з навчальної роботи

_____ Л.І.Чорний
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 2019 року
М.П.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

**з навчальної дисципліни
«МІКРОЕКОНОМІКА»**

**для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування
галузі знань 07 Управління та адміністрування**

м. Хмельницький
2019

ЗМІСТ

Стор.

1.	Структура вивчення навчальної дисципліни	–	3
1.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	–	3
1.2.	Лекції	–	4
1.3.	Семінарські (практичні, лабораторні) заняття	–	5
1.4.	Самостійна робота студентів	–	31
1.5.	Підсумковий контроль	–	44
2.	Схема нарахування балів	–	46
3.	Рекомендовані джерела	–	47
4.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	–	52

1. Структура вивчення навчальної дисципліни
1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ з/з	Теми	Усього				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	СРС
1.	Предмет і метод мікроекономіки	11	2	2	-	7
2.	Теорії та моделі поведінки споживача	14	2	4	-	8
3.	Попит, пропозиція та їх взаємодія на ринку	14	2	4	-	8
4.	Теорія фірми: виробництво та витрати	14	2	4	-	8
5.	Теорія ринкових структур	14	2	4	-	8
6.	Мікроекономічна модель функціонування ринку факторів виробництва	14	2	4	-	8
7.	Загальна ринкова рівновага та суспільна ефективність	12	2	2	-	8
8.	Інституціональні аспекти ринкового господарства	12	2	2	-	8
9.	Усього годин:	105	16	26	-	63

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин
1.	<i>Предмет і метод мікроекономіки</i>	2
1.1.	Мікроекономіка в системі економічних наук	
1.2.	Предмет курсу і концептуальні основи мікроекономіки	
1.3.	Методологія мікроекономіки	
1.4.	Основні характеристики мікросистеми	
2.	<i>Теорії та моделі поведінки споживача</i>	2
2.1.	Поняття корисності та її особливості. Закон спадної граничної корисності	
2.2.	Кардиналістська та ординалістська теорія поведінки споживача	
2.3.	Бюджетні обмеження і можливості споживача	
2.4.	Аналіз поведінки споживача на ринку	
2.5.	Ефект заміщення та ефект доходу. Парадокс Гіффена	
3.	<i>Попит, пропозиція та їх взаємодія на ринку</i>	2
3.1.	Попит і пропозиція як основні важелі ринкового механізму	
3.2.	Ринкова рівновага: механізм встановлення, умови формування та шляхи досягнення	
3.3.	Теорія еластичності та її використання в практичній діяльності	
4.	<i>Теорія фірми: виробництво та витрати</i>	2
4.1.	Підприємство як суб'єкт економічних відносин на мікрорівні	
4.2.	Виробничий процес. Виробнича функція: поняття, види та параметри побудови	
4.3.	Поняття і структура факторів виробництва	
4.4.	Витрати виробництва, функція витрат	
5.	<i>Теорія ринкових структур</i>	2
5.1.	Поняття ринкової структури, її види та ознаки	
5.2.	Ринок досконалої конкуренції та його ефективність	
5.3.	Монопольний ринок: ознаки, умови та особливості ціноутворення	
5.4.	Ринок монополістичної конкуренції: характеристики та особливості конкуренції	
5.5.	Олігополістичний ринок: ознаки, особливості ціноутворення та ефективність функціонування	
6.	<i>Мікроекономічна модель функціонування ринку факторів виробництва</i>	2
6.1.	Ринки факторів виробництва: особливості попиту та пропозиції	
6.2.	Ринок праці: попит і пропозиція праці, визначення її ціни	
6.3.	Капітал як фактор виробництва і ресурс тривалого використання	
6.4.	Ринок землі: економічна та земельна рента	
7.	<i>Загальна ринкова рівновага та суспільна ефективність</i>	2
7.1.	Загальна економічна рівновага та її ефективність	
7.2.	Ефективність виробництва, випуску, обміну	
7.3.	Економіка добробуту: сутність, критерії, показники оцінки	
7.4.	Перерозподіл доходу. Крива Лоренца	
8.	<i>Інституціональні аспекти ринкового господарства</i>	2
8.1.	Економічні інститути та їх роль у ринковій економіці	
8.2.	Зовнішні ефекти та проблема їх вирішення. Теорема Коуза	
8.3.	Суспільні блага: їх види та особливості.	
8.4.	Забезпечення суспільними благами: можливості ринку та держави	
*	Усього	16

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки

Питання для усного опитування та дискусії

1. Мікроекономіка, як складова частина теоретичної економіки
2. Предмет і метод мікроекономіки
3. Суб'єкти та об'єкти економічних відносин на мікро-рівні
4. Мікроекономічний аналіз: сутність та основні завдання
5. Сучасний інструментарій мікроекономічного аналізу
6. Мікросистема та її характеристики

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття.

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: економічна теорія, мікроекономіка, економікс, позитивна мікроекономіка, нормативна мікроекономіка, предмет мікроекономіки, методологія мікроекономіки, аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, аналогія, економічна модель, альтернативні витрати, альтернативна вартість, обмеженість ресурсів, економічна політика.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- сутність мікроекономіки як складової частини економічної теорії;
- проблемах обмеженості ресурсів і необхідності вибору;
- альтернативності цілей використання обмежених ресурсів і раціональності поведінки суб'єктів ринкових відносин;
- еволюційному шляху розвитку змісту предмету мікроекономіки;
- основних принципах і методах вивчення мікроекономічних явищ і процесів.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання й поясніть свій вибір:

Варіант 1.

1. Мікроекономіку можна вважати галуззю знань економічної науки, яка вивчає:

- а) економічну поведінку окремих груп споживачів, фірм і власників ресурсів;
- б) економічну поведінку окремих груп фірм;
- в) відносини між окремим представниками різних класів;
- г) те, як економісту використовувати комп'ютери.

...

10. Яка з перерахованих моделей не є мікроекономічною:

- а) модель фірми;
- б) модель інфляції;
- в) модель споживача;
- г) модель ринкової рівноваги.

Варіант 2.

1. Мікроекономіка не досліджує:

- а) попиту і пропозиції на окремий товар;
- б) національної економіки;
- в) галузі, фірми, господарства;
- г) індивідуальні плани.

...

10. Яке з тверджень є прикладом економічної моделі:

- а) зростання безробіття сприяє сповільненню інфляції;
- б) у результаті реформи жителі України втратили свої заощадження;
- в) 2020р. падіння промислового виробництва і Україні не буде;
- г) грошової одиницею України є гривня.

Завдання 1.2. Обґрунтуйте власне бачення проблемних питань і сформулюйте чітку відповідь:

1. Розгляньте такі залежності:

- а) дохід і освіта;
- б) низький дохід і багатодітність;
- в) зростання заробітної плати і зростання загального рівня цін у країні;
- г) зміна пропозиції товару на ринку і зміна ціни цього товару.

Поясніть, що є причиною і що наслідком у поданих залежностях? Чи можуть причини і наслідки помінятися місцями?

2. Припустимо, що Ви – Президент України. Проаналізуйте передбачувані витрати і передбачувані вигоди при прийнятті рішення про:

- а) проведення чергової антиалкогольної кампанії;
- б) закриття всіх атомних електростанцій на території країни;
- в) заборону будь-якої спекуляції.

3. Наскільки правильними є такі твердження?

- а) якщо збільшиться моя заробітна плата – це добре для мене. А якщо профспілки в усіх галузях економіки вплинуть на підвищення зарплати – це добре для економіки країни в цілому;
- б) я добре вивчив податкове законодавство і не сплачую податків на законній основі, що є вигідним для мене. Усе доросле населення країни знайшло шпарини в законодавстві і не сплачує податків – це добре для всього населення.

Семінарське заняття 2

Тема 2. Теорії та моделі поведінки споживача

Питання для усного опитування та дискусії

1. Корисність в економічній теорії: поняття, проблеми виміру
2. Сукупна та гранична корисність. Закони Госсена
3. Рівновага споживача за кардиналістським підходом
4. Бюджетні обмеження і можливості споживання
5. Криві байдужості та їх властивості
6. Рівновага споживача за ординалістської теорії

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття.

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: економічні блага, корисність, сукупна корисність, гранична корисність, функція корисності, закон спадної граничної корисності, кардиналістська теорія, ординалістська концепція, раціональний вибір споживача, крива байдужості, карта байдужості.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- аналізі поведінки споживача на основі кардиналістської концепції: поняттях корисності та її особливості, сукупній та граничній корисності, законі спадної граничної корисності;

- особливостях формування рівноваги споживача згідно кардиналістської теорії;
- моделюванню поведінки споживача з урахуванням спадної граничної корисності;
- аналізі поведінки споживача на основі ординалістської концепції: кривих байдужості та їх властивостях, бюджетних обмеженнях та їх особливостях;
- особливостях формування рівноваги споживача згідно ординалістської концепції корисності;
- особливостях побудови кривих байдужості, їх конфігурацій для різних пар товарів; ролі кривих байдужості у мікро-економічному аналізі поведінки споживача.

Практичні завдання

Завдання 2.1. Дайте правильну відповідь на тестові питання й поясніть свій вибір:

Варіант 1.

1. Максимум задоволення загальної корисності досягається, коли:

- гранична корисність дорівнює нулю;
- гранична корисність має максимальне значення;
- гранична корисність має мінімальне значення;
- правильної відповіді немає.

...

10. Кардиналістська теорія корисності відрізняється від ординалістська концепція тим, що:

- не використовує моделі;
- не розглядає суб'єктивні переваги;
- вважає можливим кількісно виміряти корисність;
- вірним є все перераховане.

Варіант 2.

1. За допомогою якого співвідношення можна виразити граничну корисність блага?

а) $\frac{\Delta TP}{\Delta Q}$;	в) $\frac{\Delta TU}{\Delta P}$;
б) $\frac{\Delta TU}{\Delta Q}$;	г) $\frac{\Delta Q}{\Delta P}$.

...

10. Ви розміняли купюру 50 грн. на п'ять по 10 грн. У цьому разі криві байдужості між цими благами являють собою:

- увігнуті лінії;
- прямі лінії;
- L-подібні лінії;
- опуклі догори лінії.

Завдання 2.2. Обґрунтуйте власне бачення проблемних питань і сформулюйте чітку відповідь:

1. Визначаючи тижневий рівень споживання, Петро дійшов висновку, що він одержував 20 умовних одиниць корисності від споживання останньої шоколадки, тоді як від останнього тістечка – 40 умовних одиниць. Що повинен зробити Петро, щоб максимізувати свою корисність від споживання цих товарів, якщо шоколадка коштує 10 грн., а тістечко – 15 грн.

2. Виходячи з наборів споживача визначте, від скількох одиниць товару А має відмовитися споживач з метою придбання третьої одиниці товару В. Для розрахунків використовуйте дані таблиці:

Кількість товару А	Кількість товару В
18	1
12	2
7	3
3	4
0	5

3. Юрій впевнений, що при застуді 6 ложок меду на одну склянку гарячого молока допомагають так само, як і 3 ложки меду на 2 склянки молока. Яка гранична норма заміни молока медом?

Завдання 2.3. Споживач споживає чай та цукор. Він зазвичай кладе по дві ложки цукру в склянку чаю. Нехай дохід споживача дорівнює 4\$, ціна ложки цукру дорівнює 0,05\$, а ціна склянки чаю дорівнює 0,15\$. Скільки чаю та цукру буде купувати споживач? Нехай ціна ложки цукру стала 0,1\$, а склянки чаю стала 0,05\$. Скільки чаю та цукру буде купувати споживач у цьому випадку?

Накресліть криву байдужості споживача, прокоментуйте її вигляд. Проаналізуйте результати розв'язку задачі, отримані аналітичним та графічним способами. Зробіть висновки відносно раціональності поведінки споживача.

Семінарське заняття 3

Тема 2. Теорії та моделі поведінки споживача

Питання для усного опитування та дискусії

1. Реакція споживача на зміни доходу та ціни. Крива «дохід-споживання»
2. Функція попиту від доходу: крива Енгеля. Функції Торнквіста
3. Фактори впливу на вибір споживача
4. Ефект доходу і ефект заміщення. Парадокс Гіффена

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття.

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є гранична норма заміщення, закон Енгеля, функції Торнквіста, бюджетна лінія, оптимум (рівновага) споживача, лінія “дохід-споживання”, нормальні товари, неповноцінні товари, крива Енгеля, лінія “ціна-споживання”, ефект заміщення, ефект доходу, парадокс Гіффена.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- порядок побудови лінії "дохід – споживання" та її особливості для нормальних і низькоякісних товарів;
- порядок побудови лінії "ціна-споживання" та особливості побудови кривої індивідуального попиту;
- різновиди траєкторії зміни споживання внаслідок зменшення цін на суперіорні та інферіорні товари;
- особливості утворення "надлишку споживача" в результаті перевищення корисності товарів над ціною; приріст "надлишку споживача" як показник зміни його добробуту; зміна надлишку і втрати в результаті введення податків та дотацій на товари;
- основні фактори впливу на вибір споживача; розкладання сукупної зміни обсягу попиту на складові: ефект доходу та ефект заміщення – основні підходи трактування цих ефектів за Слуцьким та Хіксом;

- умови схильності та несхильності споживача до ризику; ризик та ефективність економічних рішень.

Практичні завдання

Завдання 3.1. Дайте правильну відповідь на тестові питання й поясніть свій вибір:

Варіант 1.

1. Мар'ян купує подарунок мамі. Яке з наведених тверджень описує проблему його раціонального вибору?

- він купить подарунок тоді, коли гранична корисність подарунка буде відповідати його ціні;
- він не звертає увагу на ціну і керується тільки своїм смаком;
- його бюджет обмежений, тому він звертає увагу тільки на ціну;
- Мар'ян дуже любить свою маму, тому принципи раціонального вибору для нього застосовувати не можна.

...

10. Для максимізації корисності споживачеві необхідно:

- розуміти, що ціни всіх куплених товарів мають бути пропорційні загальним корисностям;
- купувати товари вищої споживчої корисності;
- бути впевненим, що ціна кожного товару відповідає граничній корисності товару;
- розуміти, що співвідношення цих куплених товарів має відповідати співвідношенню граничних корисностей цих товарів.

Варіант 2.

1. Яке з перерахованих значень граничної корисності характеризує закон спадної граничної корисності:

- 100, 200, 300, 400;
- 50, 150, 450, 750;
- 100, 150, 200, 250;
- 100, 150, 170, 180.

...

10. Споживчий надлишок не є:

- частиною неоплаченої вартості;
- частиною неоплаченої загальної вартості;
- графічною побудовою площини прямокутника під кривою попиту;
- графічною побудовою площини трикутника під кривою попиту.

Завдання 3.2. Доход споживача складає 20 грн. Ціна товару X (P_x) складає 2 грн., товару Y (P_y) – 4 грн. Визначте оптимальне споживання товарів X та Y, а також їх сукупну корисність, якщо вона задана формулою $U = XY$.

Завдання 3.3. Споживач витрачає 20 грн. в день на апельсини та яблука. Гранична корисність яблук для нього дорівнює $20-3X$, де X – кількість яблук, од. Гранична корисність апельсинів дорівнює $50-5Y$, де Y – кількість апельсинів, од. Ціна одного яблука – 1 грн., а одного апельсина – 5 грн. Яку кількість яблук та апельсинів купує раціональний споживач?

Завдання 3.4. Функція корисності споживача задається формулою $U = \frac{XY}{2}$, де X – обсяг споживання бананів, Y – обсяг споживання яблук. Ціна одного кілограма бананів – 3 грн., а яблука – 2 грн. Літом споживач витрачав на ці товари 20 грн. щотижня. Взимку ціна бананів зросла до 5 грн., а ціна яблук залишилася незмінною.

- Визначте:
- обсяг оптимального споживання бананів та яблук взимку;
 - розмір витрат необхідних для досягнення такого ж рівня корисності взимку;
 - кількісне значення ефекту доходу і ефекту заміщення.

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Формалізований аналіз поведінки споживача передбачає визначення функції корисності як певного співвідношення обсягів споживаних благ і рівня корисності, що досягається споживачем:

$$U = f(X_1; X_2; \dots X_n),$$

де U – рівень корисності; $X_1, X_2, \dots X_n$ – кількість споживаних благ, одиниць; n – кількість видів благ.

Функцію корисності відображає крива байдужості, яка поєднує точки наборів двох благ, які мають для споживача однакову корисність. $U = f(Q_x, Q_y)$
де U – корисність; Q_x, Q_y – обсяги спожитих товарів.

Гранична норма заміщення (MRS_{XY}) – це кількість товару, від якої споживач згодний відмовитися заради споживання додаткової одиниці іншого товару при незмінному рівні корисності: $MRS_{xy} = - (\Delta Q_x / \Delta Q_y) = (MU_x / MU_y)$,
де ΔQ_x – зміна товару X , якому віддають перевагу;

ΔQ_y – зміна товару Y , від якого відмовляються;

Гранична корисність MU – це приріст задоволення, який отримує людина при споживанні кожної наступної одиниці товару: $MU = \Delta U / \Delta Q$.

Бюджет – це кількість грошей, яка доступна для витрат споживача у певний період часу: $I = P_x Q_x + P_y Q_y$,

де P_x та P_y – ціни, відповідно, товарів X та Y .

Нахил лінії бюджетних обмежень можна виразити через граничну норму заміщення (MRS): $MRS_{xy} = - \Delta Q_y / \Delta Q_x = P_x / P_y$.

Рівновага споживача – комбінація придбаних товарів, яка максимізує корисність при заданому бюджетному обмеженні. Рівняння рівноваги: $MU_x / MU_y = P_x / P_y$

Еквімаржинальний принцип: $MU_x / P_x = MU_y / P_y$

Споживач максимізує свою корисність коли купуватиме два товари таким чином, щоб їх граничні корисності у розрахунку на одиницю ціни були рівні.

$$\begin{cases} u(x, y) \rightarrow \max & \text{Точка називається станом рівноваги, якщо вона відповідає} \\ p_x x + p_y y \leq I & \text{ситуації в якій споживач не має стимулів для придбання іншого} \\ x, y \geq 0 & \text{набору.} \end{cases}$$

Семінарське заняття 4

Тема 3. Попит, пропозиція та їх взаємодія на ринку

Питання для усного опитування та дискусії

1. Ринковий попит, фактори зміни
2. Ринкова пропозиція, фактори зміни
3. Ринкова рівновага та її характеристики
4. Надлишок споживача, витрати та виручка виробника, надлишок виробника
5. Практичне застосування аналізу рівноваги

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: попит, пропозиція, чинники попиту, види попиту, функція попиту, цінові і нецінові детермінанти попиту, пропозиція, цінові і нецінові детермінанти пропозиції, функція пропозиції, ринкова рівновага, стійкість ринкової рівноваги,

паутиноподібна модель рівноваги, рівноважна ціна, нестала рівновага, прямі податки, непрямі податки, субсидії.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- функція попиту, як залежність кількості продажу певного товару від його ціни, може бути задана трьома способами: табличним, графічним і аналітичним; зворотна залежність між ціною товару і кількістю попиту називається законом попиту;
- зміна кількості попиту може бути зумовлена виключно зміною ціни на товар або викликана неціновими чинниками; неціновими детермінантами попиту є: смаки споживачів, ціни на інші товари, обсяг ринку, доходи населення, інфляційні очікування;
- функція пропозиції, як залежність обсягу пропозиції від чинників, що її визначають, може бути задана трьома способами: табличним, графічним і аналітичним;
- закон пропозиції характеризує зв'язок між ціною товару та обсягом пропозиції; зрушення кривої пропозиції відображає реакцію продавців на зміну нецінових чинників: зміну технології, цін на ресурси, цін на інші товари, зміну очікувань, зміну податків і дотацій, зміну природно-кліматичних умов;
- в результаті взаємодії попиту і пропозиції формується ринкова ціна, яка одночасно влаштовує і покупця, і продавця;
- ринкова рівновага є часткова – збалансованість кожного окремого ринку та загальна – рівновага всієї економічної системи в цілому; причинами відхилення від ринкової рівноваги є: надлишковий обсяг попиту або надлишковий обсяг пропозиції; зміна ринкових умов призводить до зрушення кривої попиту і пропозиції, до зміни рівноважної ціни та до зміни кількості товару на ринку;
- ринкова рівновага може бути сталою і несталою; сталість ринкової рівноваги залежить від кута нахилу кривої попиту і пропозиції; наслідком порушення сталості ринкової рівноваги є державне втручання в економіку за допомогою таких інструментів, як: встановлення максимальних і мінімальних цін і податкове регулювання.

Практичні завдання

Завдання 4.1. Дайте правильну відповідь на тестові питання й поясніть свій вибір:

Варіант 1.

1. Якщо ви хочете придбати автомобіль, але не можете його купити за браком грошей, то економісти назвуть це:

- а) попитом;
- б) пропозицією;
- в) платоспроможністю;
- г) бажанням.

...

10. Що може спричинити переміщення кривої попиту вліво:

- а) підвищення цін на взаємодоповнювальні товари;
- б) зменшення доходів споживачів;
- в) зменшення пропозиції товару;
- г) підвищення цін на взаємозамінювані товари.

Варіант 2.

1. Якщо ціни підвищуються, за решти незмінних умов, то закон попиту передбачає:

- а) зростання попиту;
- б) зменшення попиту;
- в) збільшення величини пропозиції;
- г) зменшення величини пропозиції.

...

10. Якщо два товари взаємозамінювані, то зниження цін на один із них спричинить:

- а) зменшення величини попиту на інший товар;

- б) збільшення величини попиту на інший товар;
- в) збільшення пропозиції на інший товар;
- г) зменшення пропозиції на інший товар.

Завдання 4.2. Функція попиту населення на деякий товар: $Q_d = 4 - P$, функція пропозиції: $Q_s = -5 + P$. Зобразіть графічно криві попиту і пропозиції. Визначте рівноважний обсяг продажу.

Завдання 4.3. На підставі даних таблиці визначити: а) рівноважну ціну і рівноважний обсяг продаж; б) обсяг попиту та обсяг при встановленні фіксованої ціни і визначити обсяг незадоволеного попиту (дефіциту) або надлишкового виробництва

Функція попиту	Функція пропозиції	Фіксована ціна, грн.	Розмір податку (+) або дотації (-) на одиницю продукції, грн.	Обсяг випуску продукції, тис. шт.
$Q_D = 12 - 0,5 \cdot P$	$Q_S = -30 + 4,5 \cdot P$	7,5	+2,5	8

Завдання 4.4. Дані про ринковий обсяг попиту та пропозиції на товар дані такі:

Ціна, грошових од.	10	20	30	40	50	60	70
Обсяг попиту, шт.	32	28	24	20	16	12	8
Обсяг пропозиції, шт.	4	7	10	13	16	19	22

Необхідно:

- визначити рівноважну ціну і рівноважний обсяг продажу;
- якщо рівноважна ціна дорівнює 40 гр. од., то яка величина дефіциту на ринку?
- якщо рівноважна ціна дорівнює 70 гр. од., то яка величина надлишку на ринку?

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Рівноважну ціну та обсяг продажу можна визначити за умови, що $Q_D = Q_S$. Тобто, якщо є ринкова рівновага, значить лінія попиту перетинається у якійсь точці (в точці рівноваги) з лінією пропозиції. Рівноважний обсяг визначимо, підставивши рівноважну ціну в одну із функцій: попиту або пропозиції. Функції попиту і пропозиції – це прямі лінії, отже, щоб зобразити їх на графіку, достатньо визначити для них по дві точки і з'єднати прямою лінією.

Семінарське заняття 5

Тема 3. Попит, пропозиція та їх взаємодія на ринку

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття еластичності для загального випадку. Еластичність попиту за чинниками впливу
2. Еластичність пропозиції та фактори впливу на неї
3. Фактор часу та еластичність пропозиції: їх врахування у підприємницькій діяльності
4. Практичне застосування теорії еластичності

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: еластичність попиту, коефіцієнт еластичності попиту, цінова еластичність попиту, дугова еластичність попиту, точкова еластичність попиту, перехресна еластичність попиту, еластичність попиту за доходом, чинники еластичності

попиту, еластичність пропозиції, дугова та точкова еластичність пропозиції, еластичність за власною ціною блага, еластичність пропозиції за цінами факторів виробництва.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- еластичність попиту характеризує ступінь реакції споживача на коливання одного із чинників попиту (ціни товару, доходу споживача, ціни на взаємозв'язані товари; існує еластичність попиту за ціною, еластичність попиту за доходом, перехресна еластичність попиту;
- чинниках цінової еластичності попиту, формах еластичності попиту за доходом споживача і формах перехресної еластичності попиту;
- еластичність пропозиції показує процентну зміну пропозиції товару, що зумовлена 1-процентною зміною його ціни за незмінних інших чинників, що визначають пропозицію;
- чинниками еластичності пропозиції є: час в розпорядженні виробника для того, щоб відреагувати на зміну ціни товару, ціна інших товарів, рівень досягнутого використання ресурсів, ступінь монополізації галузі, технологічні особливості налагодження виробництва певного товару.

Практичні завдання

Завдання 5.1. Дайте правильну відповідь на тестові питання й поясніть свій вибір:

Варіант 1.

1. Коефіцієнт перехресної еластичності попиту, що близький до нуля, можуть мати такі товари, як:

- а) машини і бензин;
- б) ручки і олівці;
- в) хліб і цукор;
- г) книга і мотоцикл.

...

10. Якщо ціна товару X збільшиться з 10 грн. до 12 грн., а обсяг запропонованого виробниками товару збільшиться з 500 до 550 од., то розрахована за формулою еластичність пропозиції буде дорівнювати:

- а) 0,52; в) 3,0;
- б) 2,5; г) 1,5.

Варіант 2.

1. Якщо пропозиція товару нееластична, а попит на нього зменшується, то загальний виторг продавця:

- а) зростає;
- б) зменшується;
- в) зменшується в тому разі, якщо попит є еластичним;
- г) зменшується в тому разі, якщо попит не є еластичним.

...

10. Еластичність пропозиції за ціною для нафти є 2,5. На скільки ціна повинна зрости, щоб підвищити обсяг продукції на 20%?

- а) 8%; в) 12,5%;
- б) 20%; г) 45%.

Завдання 5.2. Визначте коефіцієнт еластичності попиту за доходом, якщо відомо, що за доходу 1000 грн. обсяг попиту на товар становить 50 кг, а за доходу 1500 грн. – 70 кг.

Завдання 5.3. У результаті підвищення ціни товару з 50 грн. до 60 грн. обсяг попиту скоротився з 9 млн. шт. до 7 млн. шт. за рік. Загальний рівень цін не змінився. Визначте коефіцієнт еластичності попиту за ціною.

Завдання 5.4. Дано функцію попиту на товар x : $Q_d = 16 - 1,5 \cdot P_x + 0,5 \cdot P_y$. Ціна одиниці товару $x = 6$ грн., $y = 8$ грн. Визначте коефіцієнти прямої і перехресної еластичності попиту на товар.

Завдання 5.5. За ціни 40 грн. за одиницю товару фірма “А” може запропонувати 20000 одиниць товару, у той час, як фірма “В” готова запропонувати 10000 одиниць такого ж товару. Підвищення ціни до 80 грн. збільшить відповідно пропозицію до 45000 і 25000 од. Якщо на ринку є тільки дві фірми, що пропонують однакові товари, якою буде еластичність пропозиції?

Завдання 5.6. У таблиці представлені дані про обсяг пропозиції товару на ринку. Визначити виторг і коефіцієнт цінової еластичності.

Обсяг пропозиції, шт.	1	2	4	6	8	10	12	14
Ціна, грн.	30	29	28	27	26	25	24	23

Завдання 5.7. Дані про обсяг ринкового попиту на автомобілі подані в таблиці.

Ціна, тис. ум. од.	2,1	1,8	1,5	1,2	0,9	0,6	0,3
Обсяг попиту, шт.	10	20	30	40	50	60	70

Нехай ціна дорівнює 1,2 тис. грн. од. Як зміниться обсяг попиту, якщо ціна понизиться на 0,3 тис. грн. од.? *Розрахуйте* коефіцієнти цінової еластичності попиту для всіх зазначених інтервалів цін. За якої ціни валова виручка максимальна? Чому дорівнює коефіцієнт цінової еластичності попиту при цій ціні? Що це значить? При яких значеннях ціни попит еластичний, а при яких – нееластичний?

Завдання 5.8. Еластичність попиту від ціни на продукцію підприємства “Бета” дорівнює – 1,75. Визначити наслідки зниження ціни на 1 грн., якщо до цього зниження обсяг реалізації складав 10 тис. шт. за ціною 17,5 грн./шт., а загальні витрати дорівнювали 120000 грн. (у тому числі постійні – 20000 грн.) на весь обсяг виробництва.

Методичні рекомендації до розв’язання завдань

Для розв’язання практичних завдань слід скористатися наступними формулами:

$$E_p = \frac{\Delta Q\%}{\Delta P\%}; \quad \Delta P = \frac{(P_2 - P_1)}{(P_1 + P_2)}; \quad \Delta Q = \frac{(Q_2 - Q_1)}{(Q_1 + Q_2)}$$

де ΔQ – зміна кількості товарів;

ΔP – Зміна цін на товари;

Q_1, Q_2 – кількість товарів попереднього та звітного періодів;

P_1, P_2 - ціни на товари попереднього та звітного періодів.

Коефіцієнт перехресної еластичності попиту за ціною товару А відносно товару В =
= Процентна зміна обсягу попиту товару А / Процентна зміна ціни товару В.

Семінарське заняття 6

Тема 4. Теорія фірми: виробництво та витрати

Питання для усного опитування та дискусії

1. Підприємство як суб’єкт економічних відносин на мікрорівні
2. Сутність та структура факторів виробництва
3. Виробничий процес та його оптимізація
4. Виробнича функція: поняття, параметри, види

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: фірма, підприємство, ефективність економічна, ефективність

технологічна, граничний продукт, загальний продукт, середній продукт, фактори виробництва, короткостроковий період, довгостроковий період, виробничий процес, ізокванта, рівновага виробника, виробнича функція, закон спадної граничної продуктивності змінного фактора виробництва, карта ізоквант, ізокоста.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- перевагах і недоліках основних форм і типів підприємств;
- виробнича функція показує залежність між вхідними факторами виробництва і виробничими ресурсами та вихідною продукцією;
- графічним зображенням виробничої функції є ізокванта, яка дозволяє економно витрачати ресурси підприємству та визначати технологічну ефективність його діяльності;
- графічним зображенням бюджетного обмеження виробника є ізокоста, яка відображає усі можливі поєднання виробничих ресурсів, які мають однакову сумарну вартість; дотична точка ізокванти з ізокостою характеризує стан рівноваги виробника, що дозволяє визначати не тільки технологічну, але й економічну ефективність;
- показниками діяльності фірми є: загальний, середній і граничний продукт; загальні, середні і граничні витрати виробництва; загальні, середні і граничні доходи; максимізація прибутку.

Практичні завдання

Завдання 6.1. Дайте правильну відповідь на тестові питання й поясніть свій вибір:

Варіант 1.

1. Із перерахованого нижче оберіть умову зменшення середнього продукту змінного фактора виробництва:

- а) $MP > AP$; б) $MP > 0$;
в) $MP < AP$; г) $MP < 0$.

...

10. У виробництві застосовують два ресурси. Якщо їх ціни є однаковими, то вони використовуються:

- а) в однаковому обсязі;
б) в однаковій пропорції;
в) в однаковому обсязі та в однаковій пропорції;
г) інформації недостатньо.

Варіант 2.

1. Більшому обсягові виробництва відповідає становище ізокванти, що розташована відносно початку координат:

- а) вище і правіше;
б) нижче і правіше;
в) вище і лівіше;
г) нижче і лівіше.

...

10. Ізокоста об'єднує точки:

- а) рівних витрат;
б) однакового випуску продукції;
в) стабільної рівноваги виробника;
г) рівності попиту і пропозиції.

Завдання 6.2. Визначте середній і граничний продукт фірми, якщо відомі такі дані:

L , (людино-годин)	1	2	3	4	5
TP	30	70	100	120	130

Завдання 6.3. Визначте величину загального продукту фірми, якщо відомі такі дані:

<i>L</i> , (людино-годин)	0	1	2	3	4	5
<i>MP</i>	0	9	7	5	4,5	3

Завдання 6.4. Побудуйте ізокванти для кожного рівня виробництва за даними таблиці:

<i>L</i> , людино-годин на місяць	<i>K</i> , машино-годин на місяць				
	100	200	300	400	500
100	100	141	173	200	224
200	115	200	245	282	316
300	173	245	300	346	367
400	200	282	346	400	447
500	224	316	387	347	500

Завдання 6.5. Процес виробництва на деякій фірми можна описати за допомогою функції: $Q=2 \cdot x_1^{2/3} \cdot x_2^{1/2}$. Покажіть алгебраїчний вираз для ізоквант і зобразіть їх графічно, якщо $Q_1 = 2$; $Q_2 = 4$.

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Загальний продукт – це обсяг випуску продукції, виробленої за усіх факторів виробництва; середній продукт – це обсяг випуску продукції за одиницю факторів виробництва; граничний продукт – це приріст загального обсягу випуску продукції, вироблений за додаткового змінного фактора при незмінній величині всіх інших факторів виробництва.

Семінарське заняття 7

Тема 4. Теорія фірми: виробництво та витрати

Питання для усного опитування та дискусії

1. Витрати виробництва: економічний і бухгалтерський підхід до їх визначення
2. Витрати виробництва у короткостроковому періоді: види, графічне зображення, практичне значення
3. Витрати виробництва у довгостроковому періоді
4. Ефект масштабу виробництва: сутність, типи, практичне значення

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: витрати виробництва, бухгалтерські витрати, економічні витрати, зовнішні витрати, внутрішні витрати, альтернативні витрати, постійні витрати, змінні витрати, загальні витрати, середні витрати, граничні витрати, довгострокові середні витрати, ефект масштабу виробництва, дохід фірми, загальний дохід, середній дохід, граничний дохід, економічний прибуток, бухгалтерський прибуток, нормальний прибуток фірми.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- сутність витрат виробництва базується на двох підходах: рідкості ресурсів і альтернативності використання ресурсів, що й зумовлює існування понять економічних і

альтернативних витрат, формами яких є зовнішні (явні) витрати та внутрішні (неявні) витрати;

- зміна способу виробництва залежить від фактора часу: короткостроковий період (ресурси незмінні) чи довгостроковий період (всі ресурси є змінними). Витрати виробництва у короткостроковому періоді часу представлені загальними (постійними та змінними) витратами, середніми та граничними витратами; зміна витрат у короткостроковому періоді часу пояснюється законом спадної віддачі;

- витрати виробництва у довгостроковому періоді часу пов'язані із змінами масштабів виробництва та змінами в галузі; характеризуються кривою довгострокових середніх витрат і кривою довгострокових граничних витрат;

- зміна довгострокових середніх витрат із зміною масштабів виробництва вважається ефектом масштабу, який може бути позитивним і негативним;

- дохід фірми як сума коштів від реалізації товарів за певний час існує у таких формах: загальний дохід, середній дохід і граничний дохід;

- прибуток фірми являє собою суму перевищення доходу над витратами, може існувати в таких формах: економічний прибуток та бухгалтерський прибуток, співвідношення між якими (позитивне) утворює економічний прибуток фірми.

Практичні завдання

Завдання 7.1. Дайте правильну відповідь на тестові питання й поясніть свій вибір:

Варіант 1.

1. Які з нижче перерахованих витрат є типовим прикладом змінних витрат для фірми:

- а) витрати на сировину;
- б) витрати на управлінський персонал;
- в) витрати на заробітну плату допоміжного персоналу;
- г) плата за ліцензію на ведення діяльності.

...

10. Якщо криві граничних і середніх витрат мають спільну точку, то це означає, що вони :

- а) перетинаються в точці мінімуму граничних витрат;
- б) перетинаються в точці мінімуму середніх витрат;
- в) перетинаються в точці максимуму граничних витрат;
- г) дотикаються, але не перетинаються.

Варіант 2.

1. Якщо довгострокові середні витрати в міру збільшення обсягу виробництва знижуються, то:

- а) має місце негативний ефект масштабу;
- б) має місце позитивний ефект масштабу;
- в) має місце постійний ефект масштабу;
- г) даних недостатньо.

...

10. Джерелом економічного прибутку фірми можуть бути:

- а) прогресивна технологія;
- б) винагорода за підприємницький талант;
- в) правильним є а) і б);
- г) усі перераховані відповіді невірні.

Завдання 7.2. Заповніть таблицю, використовуючи формули витрат у короткостроковому періоді:

Q	AFC	VC	ATC	MC	TC
0					
10					
20			20		
30				11	390
40		420			
50	2		14		

Завдання 7.3. У поданій таблиці є частина даних про можливі варіанти ведення бізнесу на підприємстві за незмінних постійних витрат. Заповніть таблицю повністю.

Показники	1	2	3
Ціна, грн. за шт.			
Обсяг випуску і продаж, тис. шт.	25	33	
Виручка від реалізації, тис. грн.		1320	
Постійні витрати, тис. грн.			
Змінні витрати, тис. грн.	800		1800
Сукупні витрати, тис. грн.			2000
Прибуток, тис. грн.	250	120	
Рентабельність витрат, %			5

Завдання 7.4. Заповніть таблицю. Останні чотири величини зобразіть графічно:

Q	TC	FC	VC	MC	ATC	AFC	AVC
0	50						
1	90						
2	120						
3	145						
4	180						
5	235						
6	325						

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Для вирішення практичних завдань слід пам'ятати сутність витрат у короткостроковому періоді:

- **TC** – загальні витрати, $TC = FC + VC$;
- **FC** – постійні витрати;
- **VC** – змінні витрати;
- **ATC** – середні витрати в розрахунку на одиницю продукції, $ATC = TC / Q$, також $ATC = AFC + AVC = FC / Q + VC / Q$;
- **AFC** – середні постійні витрати в розрахунку на одиницю продукції, $AFC = FC / Q$;
- **AVC** – середні змінні витрати в розрахунку на одиницю продукції, $AVC = VC / Q$;
- **MC** – граничні витрати, $MC = \Delta TC / \Delta Q$, або $MC = \Delta TVC / \Delta Q$

У довгостроковому періоді усі витрати ї змінними, постійних витрат немає, тому використовують єдине поняття – довгострокові середні витрати.

Економічний прибуток = Доходи – Економічні витрати (явні і неявні).

Бухгалтерський прибуток = Доходи – Явні витрати.

Економічний прибуток = Бухгалтерський прибуток – Неявні витрати.

Рентабельність витрат = Прибуток / Сукупні витрати * 100%.

Семінарське заняття 8

Тема 5. Теорія ринкових структур

Питання для усного опитування та дискусії

1. Моделі ринкової структури та їх особливості
2. Поняття досконалої конкуренції, переваги та недоліки
3. Поведінка конкурентної фірми в короткостроковому та довгостроковому періодах
4. Ринок чистої монополії та його особливості

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: ринкова структура, досконала конкуренція, конкурентна фірма, недосконала конкуренція, чиста монополія, природна монополія, відкрита монополія, закрита монополія, монопольна влада, максимізації прибутку фірми, мінімізація збитків, оптимальна монопольна надбавка, ефективність розподілу ресурсів, виробнича ефективність, цінова дискримінація, індекс Лернера, індекс Герфіндаля, антимонопольне законодавство.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- характерні ознаки досконалої конкуренції та чистої монополії;
- поведінка досконало конкурентної фірми в коротко- і довгострокових періодах;
- чим визначається рівень випуску продукції, що забезпечує максимальний прибуток у короткостроковому періоді в умовах досконалої конкуренції;
- як фірма функціонує, коли має збитки в короткостроковому періоді;
- чим визначається при зупинка виробництва фірми в умовах досконалої конкуренції;
- які умови оптимального випуску продукції фірми в умовах досконалої конкуренції в довгостроковому періоді;
- механізм максимізації прибутку фірми-монополіста в коротко- і довгострокових періодах;
- види монополії та її вплив на функціонування ринку.

Практичні завдання

Завдання 8.1. Дайте правильну відповідь на тестові питання й поясніть свій вибір:

Варіант 1.

1. У короткостроковому періоді конкурентна фірма, що максимізує прибуток або мінімізує збитки, зупинить виробництво, якщо:

- а) ціна продукту є нижчою за мінімальні середні постійні витрати;
- б) ціна продукту є нижчою за мінімальні середні змінні витрати;
- в) ціна продукту є нижчою за граничні витрати;
- г) загальний дохід не відшкодовує загальні витрати фірми.

...

10. У довгостроковому періоді конкурентна фірма, що максимізує прибуток або мінімізує збитки, зупинить виробництво, якщо:

- а) загальні середні витрати є меншими за граничні витрати;
- б) виторг не відшкодовує загальні витрати;
- в) ціна продукту є нижчою за граничні витрати;
- г) граничні витрати є вищими за середні змінні витрати.

Варіант 2.

1. Якої з перерахованих нижче властивостей немає на ринку досконалої конкуренції:

- а) однорідність продукції;
- б) мобільність ресурсів;
- в) велике число покупців;
- г) реклама.

...

10. Є такі дані про конкурентну фірму: $P = 4$, $Q = 1000$, $FC = 500$, $AVC = 2,5$. Який варіант поведінки треба обрати цій фірмі:

- а) фірма залишиться в галузі в короткостроковому періоді, але покине галузь у довгостроковому періоді;
- б) фірма повинна піти з галузі в короткостроковому періоді;
- в) фірма повинна піти з галузі в довгостроковому періоді;
- г) даних для відповіді недостатньо.

Завдання 8.2. Функція сукупних витрат фірми, яка працює на ринку досконалої конкуренції, має вигляд: $TC = 0,1Q^2 + 15Q + 10$. Ринкова ціна товару становить 25 грн. за одиницю. Визначте, який обсяг випуску дозволить фірмі максимізувати прибуток.

Завдання 8.3. Функція сукупних витрат фірми, яка працює на досконало конкурентному ринку, описана рівнянням: $TC = 6*Q + 2Q^2$. Визначте результат діяльності фірми, якщо вона виробляє 25 тис. одиниць продукції і реалізує їх за ціною 36 грн. за одиницю.

Завдання 8.4. Попит на продукцію фірми-монополіста заданий рівнянням: $P = 40 - Q$. Функція витрат фірми має вигляд: $TC = 50 + Q^2$. Визначте обсяг виробництва, який дозволяє монополії отримувати максимальний прибуток, а також величину цього економічного прибутку.

Завдання 8.5. Модель фірми описується наступними рівняннями: $TR = 100 * Q^2$, $MC = 10 + Q$. Визначте обсяг виробництва і ціну продукції, якщо: 1) фірма функціонує як проста монополія; 2) фірма працює в умовах досконалої конкуренції.

Завдання 8.6. Припустимо, що фірма повністю монополізувала виробництво мікросхем. Наступна інформація відображає показники її діяльності: граничний дохід = $100 - 2*Q$; валовий дохід = $100*Q - Q^2$; граничні витрати = $10 + Q$, де Q - обсяг випуску мікросхем. Обґрунтуйте, яка кількість мікросхем буде продана та за якою ціною, якщо фірма функціонує як проста монополія. Розрахуйте ці ж показники для фірми, що функціонує в умовах досконалої конкуренції. Порівняйте отримані результати і зробіть висновки щодо наслідків монополізації виробництва.

Завдання 8.7. На ринку монополії є два покупці. За ціни 30, 25, 20 попит першого покупця дорівнює: 1, 2, 3, а попит другого покупця – відповідно: 0, 1, 1. Седні витрати монополії постійні і дорівнюють 9. Знайдіть рівноважну ціну.

Завдання 8.8. Функція витрат монополіста має вигляд: $TC = 50 + Q^2$ (тобто, постійні витрати становлять 50 грн., а змінні витрати - Q^2). Попит на продукцію монополіста задано як: $P = 40 - Q$. Визначте, яку кількість товару буде виробляти монополіст, щоб максимізувати прибуток?

Методичні рекомендація для виконання завдання

Валовий (сукупний) дохід (TR) – це загальна виручка від продажу всього обсягу продукції. Середній дохід (AR) – це валовий дохід у розрахунку на одиницю проданої продукції: $AR = TR / Q$. Граничний дохід (MR) – це приріст валового доходу при продажу додаткової одиниці продукту: $MR = \Delta TR / \Delta Q$.

Вирішення задач з максимізації прибутку або мінімізації збитків на всіх видах ринків відбувається за двома підходами:

1) з токи зору порівнянь TR та TC : якщо: $TR_1 > TC$ – вирішується задача максимізації прибутку; $TC > TR_2 > VC$ – вирішується задача мінімізації збитків; $TR_3 < VC$ – закриття виробництва;

2) з токи зору порівнянь MR , MC та ATC : Якщо: $P_1 > ATC$ – вирішується задача максимізації прибутку; $ATC > P_2 > AVC$ – вирішується задача мінімізації збитків; $P_3 < AVC$ – закриття виробництва.

Визначення обсягу виробництва: $MR = MC$. Правило справедливе для усіх видів ринків. Для конкурентного ринку особливий випадок цього правила: $P = MC$. Довготермінова рівновага на конкурентному ринку формується коли: $P = MR = MC = ATC_{min}$. Загальна виручка фірми-монополіста: $TR = pQ$, де p - функція від Q
 $TR = p(Q) \cdot Q$. Умовою отримання прибутку монополістом є $P > MC$, але якщо $ATC > P > AVC$ – монополіст отримує збитки та якщо $P < AVC$ – підприємство закривається.

Семінарське заняття 9 Тема 5. Теорія ринкових структур

Питання для усного опитування та дискусії

1. Ринок монополістичної конкуренції: характерні ознаки та особливості
2. Поведінка фірм на ринку монополістичної конкуренції в коротко- та довгостроковому періодах
3. Олігополія як проміжна модель ринкової структури, види олігополій
4. Особливості поведінки фірми на олігополістичному ринку

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: монополістична конкуренція, диференціація продукту, олігополія, олігополістичний ринок, цінова війна, змова, картель, лідерство в цінах, ламана крива попиту, теорія гри, нецінова конкуренція, взаємозалежність фірм, негнучкість цін.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- особливості монополістичної конкуренції і олігополії;
- передумови оптимального випуску продукції для фірми в короткостроковому і довгостроковому періодах в умовах монополістичної конкуренції;
- наслідки монополістичної конкуренції;
- особливості поведінки фірми на ринку в умовах олігополії;
- основні теорії олігополії та їх характеристики;
- моделі ціноутворення за олігополії, коли фірми не вступають у змову і коли фірми намагаються знайти спільну мову.

Практичні завдання

Завдання 9.1. Дайте правильну відповідь на тестові питання й поясніть свій вибір:ї
Варіант 1.

1. Монополістична конкуренція характеризується:

- а) обмеженим контролем над ринковими цінами;
 - б) сталим попитом;
 - в) узгодженими діями фірм;
 - г) доступними вхідними і вихідними ринковими бар'єрами.
- ...

10. Отримання максимального прибутку за умов монополістичної конкуренції спонукає фірми не використовувати:

- а) ціни;
- б) узгоджених дій фірм з метою штучного підвищення цін;
- в) реклами;
- г) диференціації товару.

Варіант 2.

1. Існування монополії не обумовлюється:

- а) патентами;
- б) авторським правом;
- в) економією від зростання масштабу виробництва;
- г) незначними ринковими бар'єрами для вступу нових фірм у галузь.

...

10. До монополістичної конкуренції слід віднести ринок:

- а) шампуню;
- б) автомобілів;
- в) пшениці;
- г) електроенергії.

Завдання 9.2. Обґрунтуйте власне бачення проблемних питань і сформулюйте чітку відповідь:

1. Чому цінова конкуренція малоефективна в умовах ринку з диференціацією продукту? Яким чином можна підвищити значимість цінової конкуренції за таких умов?
2. Чи характеризується монополістична конкуренція обмеженням конкуренції? Чому “так”, або чому “ні”? В яких випадках ми можемо говорити про переважання конкуренції, а в яких – про переважання монополії при дослідженні монополістичної конкуренції?
3. Чи можна стверджувати, що монополістична конкуренція – це конкуренція фірм-монополістів різних галузей за гроші “споживача”?
4. Монополістична конкуренція виникає на ринках тих товарів, де еластичність попиту зазвичай низька чи зазвичай висока. Відповідь обґрунтуйте.

Завдання 9.3. На ринку функціонують три фірми, які вирішили об'єднатись в картель. Функція попиту на продукцію галузі: $Q_D = 20 - P$. Функція пропозиції першої фірми задана рівнянням: $Q_{S1} = -8 + P$, другої фірми: $Q_{S2} = -12 + 1,5*P$, третьої фірми: $Q_{S3} = -24 + 3*P$. Визначте оптимальний обсяг випуску картелю та ціну, яка буде встановлена на продукцію.

Завдання 9.4. Функція сукупних витрат монополістичного конкурента має вигляд: $TC = 200 + 30*Q$. Функція попиту на продукцію фірми описується рівнянням $P = 60 - 0,2*Q$. Визначте оптимальний обсяг випуску і ціну, які дозволяють максимізувати прибуток фірми.

Завдання 9.5. На олігополістичному ринку діє фірма-лідер, функція витрат якої $TC = Q^2 + 3*Q$. Функція ринкового попиту: $P = 90 - Q$. Решта фірм можуть постачати за ціною лідера кількість продукції 45 одиниць. Визначте випуск продукції і ціну фірми-лідера.

Завдання 9.6. Фірма виробляє біжутерію (тис. шт. на рік), що є товаром монополістичної конкуренції. Граничний дохід фірми описується формулою: $MR = 20 - 2Q$, її граничні витрати в довгостроковому періоді (на зростаючій ділянці) описуються формулою: $MC = 3Q - 10$. Якщо мінімальне значення довгострокових середніх витрат (АТС) дорівнює 11, визначіть надлишок виробничих потужностей для фірми.

Методичні рекомендація для виконання завдання

Визначення ціни та обсягів виробництва в короткотерміновому періоді для монополістичних ринків відбувається за графіком, аналогічним графіку чистої монополії. У зв'язку з тим, що крива попиту для ринку монополістичної конкуренції має більш еластичний характер, область прибутку буде меншою. Правило визначення обсягів

виробництва справедливе для усіх видів ринків: $MR = MC$. У довготерміновому періоді ціна встановлюється на рівні ATC , але не у точці ATC_{min} ($ATC = MC$). $P = ATC$, $MR = MC$.

Семінарське заняття 10

Тема 6. Мікроекономічна модель функціонування ринку факторів виробництва

Питання для усного опитування та дискусії

1. Ринки факторів виробництва (ресурсів): особливості попиту та пропозиції, рівновага
2. Взаємозв'язок ринку продукту та ринків факторів виробництва.
3. Капітал як фактор виробництва. Попит та пропозиція капіталу
4. Ринок землі та природних ресурсів

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: похідний попит, фактори виробництва, гранична дохідність виробничих ресурсів, оптимальний обсяг ресурсів, пропозиція ресурсів, капітал, постійний капітал, змінний капітал, рівноважна ціна капіталу, інвестиції, теперішня вартість, майбутня вартість, позиковий відсоток, міжчасове бюджетне обмеження, міжчасова рівновага, ціна землі, рента, економічна рента, земельна рента, капіталізована рента, орендна плата,

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- характеристика різних концепцій взаємодії факторів виробництва; загальне правило використання ресурсів;
- формування попиту на ресурси в умовах досконалої й недосконалої конкуренції; оптимальне співвідношення ресурсів;
- основне правило попиту базується на врахуванні дохідності і граничних витрат виробничих ресурсів; основне правило використання виробничих ресурсів;
- економічну сутність капіталу, його форми і особливості як виробничого ресурсу тривалого використання;
- фіксована пропозиція ресурсів та економічна рента;
- чинники, що визначають рівень ставки позикового процента;
- особливості формування пропозиції та попиту на землю, основні види ренти; визначення ринкової рівноваги землі та її ціни.

Практичні завдання

Завдання 10.1. Дайте правильну відповідь на тестові питання й поясніть свій вибір:

Варіант 1.

1. Похідний попит на фактори виробництва визначається:

- а) попитом на інші фактори;
- б) продуктивністю фактора;
- в) попитом на продукт, що виробляється за допомогою фактора;
- г) граничною продуктивністю фактора.

...

10. Реальна ставка процента за депозитами в порівнянні з попереднім роком зросла, а заощадження сім'ї скоротилися. Це означає, що:

- а) ефект заміщення перевищив ефект доходу;
- б) ефект доходу і ефект заміщення діяли в протилежних напрямках;
- в) ефект доходу і ефект заміщення діяли в одному і тому ж напрямку;
- г) ефект доходу перевищив ефект заміщення.

Варіант 2.

1. Прибуток від інвестицій максимальний, коли:

- а) ставка позикового процента є вищою за норму окупності;
- б) внутрішня норма окупності є вищою за ставку позикового процента;
- в) внутрішня норма окупності є рівною позиковому проценту;
- г) внутрішня норма окупності не є рівною позиковому проценту.

...

10. За збільшення попиту на продовольство сільськогосподарський попит на землю:

- а) збільшується;
- б) зменшується;
- в) не змінюється;
- г) не змінюється, якщо не змінюється несільськогосподарський попит на землю.

Завдання 10.2. Обґрунтуйте власне бачення проблемних питань і сформулюйте чітку відповідь:

1. Окресліть мінімальні та максимальні впливи державного регулювання в галузі аграрної політики. Як з цих позицій можна оцінити ситуацію в Україні?

2. Ви маєте певну грошову суму. Перед вами відкриваються альтернативні шляхи використання цих грошей: а) купити земельну ділянку; б) вкласти в банк на депозит; в) купити капітальне обладнання для випуску продукції, що має великий попит і приносить серйозний дохід. На чому ви зупините свій вибір? Які економічні показники ви врахуєте при цьому? Яка теоретична формула для визначення ціни земельної ділянки?

Завдання 10.3. Визначте, за якої ставки позикового процента фірмі вигідно взяти кредит на нове обладнання, якщо закупівля обладнання на 4 тис. грн. збільшить річний дохід фірми на 3 тис. грн.

Завдання 10.4. Розрахуйте, що вигідніше: отримати дохід у січні в розмірі 1000 грн. чи 1100 грн. у листопаді за ставкою банківського процента 10% річних?

Завдання 10.5. Конкурентна фірма продає власну продукцію за ціною 20 грн. за одиницю, а ресурс купує за ціною 100 грн. за одиницю. Визначте, якими повинні бути гранична продуктивність і гранична доходність ресурсу, щоб фірма максимізувала прибуток.

Завдання 10.6. Продуктивність праці і капіталу дорівнює значенням, наведеним нижче. Ціна праці – 2 грн., капіталу – 3 грн. Якими будуть співвідношення праці і капіталу, що забезпечать найменші витрати?

<i>K</i>	MP_K	MP_K/P_K	<i>L</i>	MP_L	MP_L/P_L
1	21		1	10	
2	18		2	8	
3	15		3	6	
4	12		4	5	
5	9		5	4	
6	6		6	3	
7	3		7	2	

Семінарське заняття 11

Тема 6. Мікроекономічна модель функціонування ринку факторів виробництва

Питання для усного опитування та дискусії

1. Праця як ресурс, як фактор виробництва

2. Характеристика досконалого конкурентного ринку праці. Рівновага на ринку праці
3. Монопсонічний та олігопсонічний ринки, їх особливості
4. Двостороння монополія і визначення реального рівня заробітної плати.
5. Підприємницькі здібності, їх характеристика, як фактора виробництва

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою
заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: ринок праці, попит на працю, пропозиція праці, рівноважна ставка заробітної плати, рівноважний рівень зайнятості, монополія на ринку праці, монополія профспілки на ринку праці, монопсонія, олігопсонія, двостороння монополія на ринку праці.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- особливості досконало конкурентного ринку праці: характерні ознаки, порядок визначення заробітної плати;
- основні моделі визначення заробітної плати на ринку праці;
- основні риси монопсонії на ринку праці;
- роль і значення профспілок на ринку праці;
- особливості двосторонньої монополії на ринку праці.

Практичні завдання

Завдання 11.1. Дайте правильну відповідь на тестові питання й поясніть свій вибір:

Варіант 1.

1. Якщо у виробництві продукту використовується праця (L) і капітал (K), $MPL = 2$; $MPK = 5$; $PL = 1$ грн.; $PK = 20$ грн.; $MR = 3$ грн. Щоб отримати максимальний прибуток фірма повинна використовувати:

- а) більше як праці, так і капіталу;
- б) менше як праці, так і капіталу;
- в) більше праці, але менше капіталу;
- г) незмінну кількість праці і капіталу.

...

10. Попит на ресурс залежить від:

- а) ціни продукту, який вироблено за допомогою ресурсу;
- б) ціни ресурсів-замінників;
- в) ціни ресурсу ;
- г) все перелічено - правильне.

Варіант 2.

1. Якщо в певному виробничому процесі капітал і праця виступають субститутами, то при зростанні ціни капіталу крива попиту на працю:

- а) зміщується праворуч;
- б) залишається без змін;
- в) зменшується ліворуч;
- г) стає горизонтальною лінією.

...

10. Визначте фактор, що не впливає на еластичність ринкового попиту на ресурс:

- а) частка витрат на ресурс у витратах фірми;
- б) еластичність попиту на вироблену продукцію;
- в) технологія виробництва певної продукції;
- г) серед наведеного правильною відповіді немає.

Завдання 11.2. Обґрунтуйте власне бачення проблемних питань і сформулюйте чітку відповідь:

1. Чи існує залежність між ціною еластичністю попиту на певний товар і ціною еластичністю попиту на працю, що витрачається на виробництво цього товару?
2. Яка залежність існує між структурою ринку праці, обсягом зайнятості і платою за працю? Чи може держава непрямо впливати на зайнятість на державних підприємствах?
3. Чому в Україні в період переходу до ринкової економіки збільшується попит на юристів?
4. Чи можлива ситуація, коли зростання заробітної плати спричиняє скорочення обсягу пропозиції праці з боку робітника?

Завдання 11.3. Кафе потрібні працівники. Попит на працю описується таким рівнянням: $L = 10 - 0,2 \cdot W$, де L – число зайнятих, W – погодинна заробітна плата. На оголошення про роботу відгукнулося 7 чоловік. Двоє з них погоджуються працювати за плату не менше ніж 80 грн./год.; двоє – не менше 70 грн./год.; двоє – не менше ніж 50 грн./год.; один чоловік погоджується працювати за 55 грн./год.

Скільки працівників буде прийнято на роботу і за яку оплату?

Завдання 11.4. Кафе продає гамбургери за ціною 20 грн. за штуку. Ринок гамбургерів виступає досконало конкурентним. За збільшення числа робітників із 15 до 16 осіб продаж гамбургерів зростає із 25 до 27 штук за годину. За якої умови буде прийнято на роботу 16-го робітника?

Завдання 11.5. Розрахуйте дані, наведені у таблиці та визначте яку кількість праці необхідно залучити, якщо ставка заробітної плати дорівнює 40 грн. на день., ціна реалізації продукції – 2 грн.

<i>L, чол.</i>	<i>TP, шт.</i>	<i>TR, грн.</i>	<i>MRP, грн.</i>
1	50		
2	95		
3	130		
4	160		
5	180		
6	190		

Методичні рекомендації для виконання завдання

Граничний продукт у грошовому вираженні (MRP) – це приріст загального доходу у результаті використання додаткової одиниці змінного фактора виробництва, визначається так: $MRP_L = \Delta TR / \Delta L$, де L – кількість використаного фактора виробництва; TR – сукупний дохід від реалізації продукту, виготовленого при використанні ресурсу.

$TR = TP_L \cdot P_{prod}$, де TP_L – сукупний продукт фактора виробництва (обсяг виробництва); P_{prod} – ціна продукту виготовленого при використанні ресурсу. Для ринку досконалої конкуренції, ціна є незмінною: $MRP_L = MP_L \cdot P_{prod}$.

На ринках недосконалої конкуренції ціна змінюється при зміні обсягу випуску продукції, тому: $MRP_L = MP_L \cdot MP$. Граничні витрати на ресурс (MRC_L) – це приріст загальних витрат при використанні додаткової одиниці змінного фактора виробництва. $MRC_L = \Delta TC_L / \Delta L$, де TC – сукупні витрати на ресурс: $TC = L \cdot P_L$, де P_L – ціна ресурсу.

При вирішенні задач слід звернути увагу, що ціна ресурсу незмінна тільки коли ринок ресурсу знаходиться у стані досконалої конкуренції. При цьому $MRC_L = P_L = w$, крива MRC співпадає з кривою пропозиції ресурсу. На недосконало конкурентних ринках ресурсів ціна змінюється при зміні обсягу залучення ресурсу згідно закону пропозиції. Для максимізації прибутку, фірма повинна залучати таку кількість ресурсу, при якій: $MRP = MRC$. Для ринку досконалої конкуренції буде справедливо правило визначення обсягу ресурсу: $MRP = P_L$. Оптимальне співвідношення двох ресурсів визначається правилом мінімізації витрат: $MP_L / P_L = MP_K / P_K$. Правило максимізації прибутку на

ринку з досконалою конкуренцією має вигляд: $MRP_L / P_L = MRP_K / P_K = 1$. Для ринків з недосконалою конкуренцією: $MRP_L / MRC_L = MRP_K / MRC_K$.

Семінарське заняття 12

Тема 7. Загальна ринкова рівновага та суспільна ефективність

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття загальної рівноваги на основі взаємодії та взаємозалежностей різних ринків
2. Ефективність виробництва
3. Ефективність обміну
4. Загальна рівновага та економіка добробуту
5. Теорія суспільного вибору

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: часткова рівновага, загальна рівновага, ефект зворотного зв'язку, Парето-ефективний розподіл, ефективність розподілу ресурсів, крива контрактів, крива споживчих можливостей, крива виробничих можливостей, крива виробничих контрактів, діаграма Еджуорта, суспільний добробут, економіка добробуту, критерії оптимальності суспільного добробуту, теорія суспільного вибору.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- поняття загальної рівноваги передбачає ефективне розміщення ресурсів в економіці;
- умовами ефективного розподілу ресурсів є: ефективність в обміні, ефективність у виробництві, ефективність у споживанні;
- точка дотику кривої виробничих можливостей і кривої споживчих можливостей являє собою ефективний випуск виробництва;
- теорія загальної рівноваги використовується при визначенні наукових основ політики в галузі економіки добробуту;
- центральними положеннями теорії добробуту є теореми економіки добробуту;
- конкурентна економіка досягає оптимального стану за Парето.

Практичні завдання

Завдання 12.1. Дайте правильну відповідь на тестові питання й поясніть свій вибір:

Варіант 1.

1. Перешкодою для досягнення Парето-ефективної загальної рівноваги у виробництві та обміні можуть бути:

- а) монополія;
- б) монопсонія;
- в) забруднення довкілля;
- г) правильним є все вищесказане.

...

10. Аналіз загальної рівноваги:

- а) дозволяє одночасно відстежувати зміни цін на всіх взаємопов'язаних ринках;
- б) враховує наявність ефекту зворотного зв'язку;
- в) враховує взаємозв'язок ринків товарів і ринків ресурсів;

г) усі відповіді правильні.

Варіант 2.

1. Із перерахованого оберіть умову загальної рівноваги у виробництві товарів А і В:

- а) гранична норма заміни товару А товаром В є рівною для всіх учасників розподілу;
- б) гранична норма трансформації товару В у товар А є рівною граничній нормі заміни товару А товаром В для всіх учасників обміну;
- в) гранична норма технологічної заміни праці капіталом у виробництві товару А є рівною граничній нормі технологічної заміни у виробництві товару В;
- г) гранична норма заміни товару А товаром В для всіх учасників обміну дорівнює відношенню ціни товару А до ціни товару В.

...

10. Коли споживання є ефективним, то взаємовигідна торгівля між двома особами:

- а) можлива завжди;
- б) ніколи не можлива;
- в) інколи можлива;
- г) недоречна.

Завдання 12.2. Межа виробничих можливостей має вигляд: $x + y = 100$, де x – кількість пшениці, y – кількість цукру. Визначте альтернативні витрати збільшення виробництва цукру: 1) з 1 до 2 од.; 2) з 4 до 5 од.; 3) із 7 до 8 од. (товари подільні).

Завдання 12.3. Припустимо, що попит на ринку апельсинів задається рівнянням: $Qd = 8 - p$, а пропозиція становить $Qs = P - 1$. Визначте рівноважну ціну та обсяг продукції. Припустимо, що уряд встановлює «підлогу» ціни в 6 грн. Проаналізуйте цю ситуацію з точки зору Парето-ефективності, втрат і вигод учасників ринку. Як зміниться ситуація, якщо уряд встановить виробничу квоту в розмірі 2т.?

Завдання 12.4. Напередодні літнього сезону ціна на електроенергію в сільській місцевості знизилася й досягла нового рівноважного рівня. Покажіть графічно дію ефекту зворотного зв'язку на ринках електроенергії, електричних плит, газу (побутове споживання), побутових газових балонів. Чи є можливим спостерігати ефект зворотного зв'язку за умов часткової ринкової рівноваги?

Завдання 12.5. Припустимо, що попит на товар задається рівнянням: $Qd = 100 - 2 * p$, а пропозиція становить $Qs = P - 100$. Побудуйте криві попиту і пропозиції. Визначте, чи може встановитись рівновага на такому ринку, якою має бути її умова? ?

Завдання 12.6. Для двох споживачів товари Х та У слугують досконало доповнюючими товарами (комплементами) в пропорції 1:1. Загальна кількість товару Х - 20 од., товару У- 20 од. Первісний розподіл товарів є таким, що першому споживачеві належать 8од. товару Х і 4од. товару У. Ціна товару Х-1грн., ціна товару У-3 грн. Чи будуть змінюватися ціни товарів і якщо будуть, то в якому напрямку?

Методичні рекомендації для виконання завдання

Умови ефективності обміну у формалізованому вигляді можна представити таким

чином: $\frac{P_A}{P_B} = MRS_{AB}^C = MRS_{AB}^I$. Якщо розглядати споживання товару В як еквівалент

грошових витрат на придбання всіх інших товарів, крім товару А, то можна сформулювати такі умови ефективності: $MRS_{AC}^C = MRS_{AC}^I = D_A$. Умова ефективного

розміщення ресурсів в економіці: $MRT_{AB} = \frac{MC_A}{MC_B} = \frac{P_A}{P_B} = MRS_{AB}^C = MRS_{AA}^I$.

Семінарське заняття 13
Тема 8. Інституціональні аспекти ринкового господарства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Сутність економічних інститутів, їх види та роль у ринковій системі
2. Зовнішні ефекти. Позитивні та негативні екстерналії. Теорема Коуза
3. Ринок і держава як виробники благ.
4. Суспільні блага: види, властивості та ефективність
5. Роль і функції держави у ринковій економіці

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: ринковий і державний сектори економіки, економічні інститути, право власності, зовнішні ефекти, негативні екстерналії, позитивні екстерналії, коригуючий податок А. Пігу, корисуючі субсидії, теорема Коуза, суспільні блага, приватні блага, суспільні блага, змішані блага, граничні суспільні витрати, інтерналізація.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- правові передумови виникнення ринкового господарства, система інституцій, недоліки ринкової системи;
- основні положення теорії прав власності та її значення у трактуванні природи фірми у світлі неінституціональної теорії;
- сутність і форми вияву в ринковій економіці трансакційних витрат;
- причини виникнення зовнішніх ефектів; негативні і позитивні зовнішні ефекти; способи уникнення та мінімізації негативних зовнішніх ефектів; коригуючі податки і субсидії;
- сутність і значення Р. Коуза та її зв'язок з правами власності;
- суспільний вибір, характеристика суспільних благ та їх властивості; особливості попиту і пропозиції суспільних благ;
- проблема "безбілетника" та забезпечення суспільними благами.

Практичні завдання

Завдання 13.1. Дайте правильну відповідь на тестові питання й поясніть свій вибір:

Варіант 1.

1. До трансакційних витрат не відносяться:

- а) знаходження торговельних партнерів;
- б) забезпечення прав власності;
- в) зберігання товарів;
- г) усе перераховане є вірним.

...

10. Теорія прав власності є:

- а) продовженням традиційної маржинальної теорії;
- б) абсолютно новим напрямом у мікроекономіці;
- в) частиною теорії суспільного вибору;
- г) продовженням неокласичної теорії цін.

Варіант 2.

1. Яка послідовність перераховує неформальні інститути, що слабо піддаються свідомому виміру:

- а) звички, традиції, звички;

- б) традиції, закони, умовності;
- в) закони, традиції, звичаї;
- г) умовності, норми, звичаї.

...

10. Корегуючи податки, які рекомендував використовувати А. Пігу для ліквідації негативних екстерналій, використовуються:

- а) для компенсації втрат третім особам;
- б) для державних дотацій незаможним;
- в) на стимулювання захисту довкілля;
- г) усе одно, на що.

Завдання 13.2. Обґрунтуйте власне бачення проблемних питань і сформулюйте чітку відповідь:

1. Яким чином у досконалих конкурентних умовах ринкове регулювання сприяє: а) досягненню індивідуальних цілей; б) здійсненню індивідуальних інтересів?

2. Чому для суспільства результати ринкового регулювання є незадовільними у випадку: а) монополії, б) забруднення довкілля, в) охорони громадського порядку?

3. Поясніть причини виникнення негативних позитивних зовнішніх ефектів. Наведіть їх приклади у виробництві та споживанні.

4. Обґрунтуйте розміри податку на одиницю обсягу у випадку негативного зовнішнього ефекту: а) у виробництві, б) у споживанні.

5. Обґрунтуйте розміри податку на одиницю обсягу у випадку негативного зовнішнього ефекту: а) у виробництві, б) у споживанні.

6. Обґрунтуйте розміри субсидії на одиницю обсягу у випадку позитивного зовнішнього ефекту: а) у виробництві, б) у споживанні.

7. Охарактеризуйте наслідки постачання приватним сектором таких послуг: а) радіомовлення; б) пожежна охорона; в) міський парк.

8. Права для однієї людини завжди передбачають відповідні обов'язки для іншої людини. Які обов'язки повинні виконувати ви, щоб мати кожне з таких прав:

- навчатися в університеті;
- голосувати на виборах;
- працювати;
- купувати сигарети;
- тримати медичну допомогу;
- співати в церковному хорі?

9. Що є спільного, що є відмінного між інтересами, які переслідують службовці в державному секторі, та інтересами, які переслідують люди, котрі зайняті у приватному секторі? Подумайте над такими прикладами:

- ректор державного університету і ректор приватного університету;
- відомий політичний діяч, який хоче стати Президентом України, і відомий актор, який хоче отримати престижну премію "Оскар";
- міський поліцейський і охоронник, що найнятий приватною службою охорони;
- державний службовець, що розподіляє субсидії, і працівник приватного банку, який очолює відділ кадрів.

10. Ваш сусід не дає можливості вам готуватися до занять і до пізньої години слухає музику та влаштовує вечірки. Що ви будете робити, знаючи основні положення теорії прав власності:

- а) підете скаржитися в поліцію;
- б) запросите своїх друзів і спробуєте пояснити це йому з позиції сили;
- в) запропонуєте допомогу в придбанні музичних файлів за більш дешевою ціною в обмін на гарантію тиші у вечірні години;
- г) будете ходити в гості до сусіда і слухати музику разом з ним.

11. Ми забруднюємо, з економічного погляду, навколишнє середовище, якщо куримо: а) у власній квартирі (будинку); б) біля університету; в) на автобусні зупинці; в) у відведених місцях для куріння.

12. Згідно з концепцією використання коригуючи податків для боротьби з курінням варто:

а) збільшити заробітну плату тим, хто не курить;

б) зменшити заробітну плату тим, хто курить;

в) запропонувати тим членам колективу, що не курять, купити в тих, хто курить, право на куріння;

г) обмежити продаж тютюнових виробів.

Завдання 13.3. Поблизу селища розташований аеропорт. Щодня виконується 10 рейсів. У зв'язку з розширенням потоку пасажирів керівництво аеропорту збирається ввести додатковий, 11-ий рейс на добу, який з зв'язку з обмеженою пропускну здатністю аеропорту може здійснюватися лише пізно ввечері. Введення додаткового рейсу принесе валовий дохід аеропорту в розмірі 1500 гр. од. за день, при цьому витрати на його організацію становитимуть для аеропорту 1000 гр. од. в день. Однак, вечірній рейс спричиняє суттєві незручності для жителів селища, негативно відбивається на їх відпочинку і, таким чином, на продуктивності. Зменшення продуктивності жителів селища призведе до зниження їх сукупного доходу на 800 гр. од. за день. Чи буде організовано 11-й рейс, якщо врахувати, що:

- жителі мають право на заборону польотів над селищем;
- аеропорт має право на безперешкодну організацію польотів.

1.4. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів є однією з форм оволодіння матеріалом із навчальної дисципліни. Виконання самостійної роботи дозволяє розвивати самостійне мислення, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, опановувати практичні навички проведення розрахунків.

Мета самостійної роботи полягає в засвоєнні у повному обсязі навчальної програми та формування у студентів загальних і професійних компетентностей, які відіграють суттєву роль у становленні майбутнього фахівця вищого рівня кваліфікації. Завданням самостійного вивчення курсу є засвоєння студентами теоретичного матеріалу з курсу мікроекономіки.

Навчальний час, відведений для самостійної роботи студентів денної форми навчання, визначається навчальним планом і становить 60% (63 годин) від загального обсягу навчального часу на вивчення дисципліни (105 годин).

У ході самостійної роботи студент має перетворитися на активного учасника навчального процесу, навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними і практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, нести індивідуальну відповідальність за якість власної професійної підготовки.

Самостійна робота студента передбачає:

- опрацювання лекційного матеріалу;
- опрацювання та вивчення рекомендованої літератури, основних термінів та понять за темами дисципліни;
- підготовку до практичних, семінарських занять;
- підготовку до виступу на семінарських заняттях;
- поглиблене опрацювання окремих лекційних тем або питань;
- вирішення розрахункових завдань за вивченою темою;
- написання рефератів за заданою проблематикою;

- пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою дисципліни;
- аналітичний розгляд наукової публікації; підготовку до контрольних робіт та інших форм поточного контролю;
- систематизацію вивченого матеріалу з метою підготовки до семестрового іспиту.

Студенти виконують письмову роботу (реферативне повідомлення) самостійно з одержанням необхідних консультацій від науково-педагогічного працівника протягом семестру. Форма контролю – перевірка письмових робіт та захист.

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки

Питання для самостійної роботи

1. Особливості розвитку економічної науки
2. Концепція постіндустріалізму та тенденції економічного розвитку сучасного світу
3. Позитивна і нормативна економічна наука
4. Проблема обмеженості ресурсів і необхідність вибору
5. Економічна політика на мікрорівні: сутність, структура, види

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи (тезисний конспект) і на підставі її вивчення розкрити причинно-наслідкові залежності в економіці та їх відображення в мікроекономічній теорії, а також сучасні проблеми мікроекономіки.

Завдання 1.1. Обґрунтуйте власне бачення проблемних питань:

1. Які проблеми, що стоять перед економічною теорією, краще досліджувати на мікрорівні, а як – на макрорівні. Поясніть, чому?
2. Назвіть відмінності між економікою та суміжними науками: політологією, соціологією, психологією та інш.
3. Чи можливим є створення єдиного універсального методу мікроекономічного аналізу? Якщо так, то які його характерні ознаки? Якщо ні, то чому?
4. Економічні експерименти надзвичайно дорогі і тривалі в часі. Чи можна замінити їх економіко-математичними моделями?
5. В яких випадках економічні явища краще розглядати історично, а в яких – логічно? Визначіть позитивні риси і недоліки обох методів. Наведіть відомі вам приклади їх застосування.
6. Як ви розумієте невизначеність, імовірний характер економічного розвитку?
7. Що є спільного та відмінного між позитивним і нормативним підходами в економіці? Прихильником якого підходу ви вважаєте себе?

Тема 2. Теорії та моделі поведінки споживача

Питання для самостійної роботи

1. Структура і динаміка споживчого ринку в Україні
2. Застосування теорії споживчого вибору
3. Ефект заміни та ефект доходу по Хіксу
4. Ефект заміни та ефект доходу по Слуцькому
5. Взаємодія ефектів заміни та доходу. Напрямок дії ефекту заміни, напрямок дії ефекту доходу для нормальних, неякісних благ та благ Гіффена

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи (тезисний конспект) і на підставі її вивчення розкрити сутність корисності і попиту, особливості поведінки споживача на ринку.

Завдання 2.1. Обгрунтуйте власне бачення проблемних питань:

1. А. Сміт писав: “Ніщо не є більш корисним, ніж вода, але на неї навряд чи можна купити або отримати хоч яку-небудь річ в обмін. Діамант же, навпаки, навряд чи має хоч якусь цінність щодо його безпосереднього споживання, однак величезна кількість інших товарів може бути отримана в обмін на нього”.

Чому ціни в даному разі не відображають корисності товарів?

Поясніть це, виходячи з теорії сукупної та граничної корисності.

2. Побудуйте карти кривих байдужості для таких пар товарів: 1) червоні та жовті яблука; 2) взуття і шнурівки до нього; 3) хліб і вода; 4) картопля і шоколад.

3. Зобразіть карту кривих байдужості між парою “відвідини театру – ковбаса” для гурмана і театрала.

4. Ви знаєте, що всі блага врешті-решт взаємозамінні. Спробуйте придумати такі обставини, за яких ви змушені зробити заміну одного блага іншим: 1) шкарпетки і мило; 2) шапка і віник; 3) книга і печиво; 4) квіти і телевізор.

5. У сім'ях з високими доходами зазвичай менше дітей, ніж у бідних сімей. Вчений Г.Беккер дає своє пояснення цьому феномену з погляду теорії споживчого вибору. Чи могли б Ви дати своє пояснення, використовуючи набутий життєвий досвід або використовуючи концепції “ефекту заміщення” і “ефекту доходу”?

6. Нехай споживач витрачає 20 грн. на придбання товарів А і В, ціна яких однакова і дорівнює 10 грн. Побудуйте криву дохід-споживання для даного споживача, якщо рівень його доходу послідовно зростає від 20 до 40 грн., від 40 до 60 грн., а рівень цін залишатиметься незмінним. Для якого типу товарів характерна така конфігурація кривої?

7. У лютому 1992 року підвищилися ціни на хліб в Україні і відразу збільшилися черги за ним. Чи можна це пояснити дією ефекту Гіффіна?

Завдання 2.2. Студент щотижнево отримує від батьків 200 грн. на їжу та розваги. Намалюйте бюджетну лінію студента для кожної із ситуацій, відкладаючи продукти н по вертикальній осі, а розваги – по горизонтальній. Прокоментуйте бюджетні лінії 4 і 5 та порівняйте їх із бюджетною лінією 1.

№ з/п	Ціна продуктів	Ціна розваг
1	5 грн.	5 грн.
2	10 грн.	5 грн.
3	5 грн.	10 грн.
4	4 грн.	4 грн.
5	5 грн.	5 грн., але доходи зросли до 250 грн.

Завдання 2.3. Споживач витрачає 20 грн. на придбання товарів Х та Y, ціна яких однакова і дорівнює 10 грн., а функція корисності має вигляд $U = XY$. Побудуйте криву «ціна-споживання» для даного споживача, якщо рівень його доходу послідовно змінюється від 20 до 40 грн., та від 40 до 60 грн., а рівень цін залишається незмінним.

Методичні рекосендації для виконання завдання

Крива "ціна-споживання" показує функціональну залежність між обсягом споживання товару і його ціною, вона сполучає всі точки рівноваги споживача пов'язані зі зміною ціни одного із товарів. На її основі будується крива індивідуального попиту.

Крива попиту – це крива, що показує, яку кількість економічного блага готовий придбати споживач по різних цінах в даний момент часу. Вона має від'ємний нахил, що свідчить про бажання споживачів купити більшу кількість благ при меншій ціні.

Тема 3. Попит, пропозиція та їх взаємодія на ринку

Питання для самостійної роботи

1. Практичне застосування концепції перехресної еластичності попиту в обґрунтуванні цінової політики щодо взаємопов'язаних показників
2. Практичне застосування концепції еластичності попиту по доходу в обґрунтуванні цінової політики підприємства
3. Еластичність і розвиток аграрного сектору економіки
4. Еластичність попиту та пропозиції і розподіл податкового тягаря
5. Павутиноподібна модель ринкової рівноваги

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи (тезисний конспект) і на підставі її вивчення розкрити сутність ринкового попиту, пропозиції, рівноваги; еластичності попиту та пропозиції.

Завдання 3.1. Обґрунтуйте власне бачення проблемних питань і сформулюйте чітку відповідь:

1. Поясніть, як виглядає крива попиту у груп населення з високими і низькими доходами?
2. Підприємець заявив: “У нас сильна конкуренція. Ми втратимо половину своїх покупців, навіть якщо підвищимо ціну лише на 2%”. Про який вид попиту йдеться? Доведіть це математично.
3. Який термін характеризує різні співвідношення між зміною ціни і зміною обсягу пропозиції на певній частині кривої пропозиції, а який характеризує ці співвідношення стосовно до конкретної точки на кривій пропозиції? Для пояснення використайте графік.
4. Економісти стверджують: “Закон пропозиції не є таким абсолютним, як закон попиту”. Поясніть це твердження.
5. Чи може зміна пропозиції на одному ринку впливати на ділову активність інших ринків?
6. Чи можливою є ситуація, коли рівновага на конкурентних ринках не буде встановлена? Проілюструйте це за допомогою графіків.

Завдання 3.2. При підвищенні цін на каву з 10 грн. до 15 грн. попит на цей напій знизився на 20%. Визначте:

- а) чому дорівнює еластичність попиту за ціною;
- б) до якої категорії за еластичністю належить цей товар;
- в) на основі розрахунків зробіть висновок – яку цінову політику необхідно застосувати виробнику кави.

Завдання 3.3. Визначте коефіцієнт дугової еластичності для товару, ціна якого знизилася з 20 до 15 грн., а обсяг попиту збільшився з 200 до 300 одиниць за тиждень.

Завдання 3.4. Для певного споживача еластичність попиту на користування маршрутним таксі дорівнює – 1; еластичність попиту за доходом на цю послугу дорівнює 3, перехресна еластичність між користуванням маршрутками та метро 2. Вартість проїзду зросла на 15%, доход споживача підвищився на 10%, а вартість проїзду на метро знизилася на 10%. Якщо первісно кількість поїздок на місяць складала 100, підрахуйте кількість поїздок під дією всіх перерахованих факторів.

Методичні рекомендації для виконання завдання

Крива ринкового попиту показує загальний обсяг попиту усіх споживачів при будь-якій ціні. Вона виникає шляхом додавання кривих індивідуальних попитів. Коефіцієнт лінійної еластичності попиту за ціною показує відносну зміну обсягу попиту при зміні ціни на 1%:

$$Ed = \frac{\Delta Q\%}{\Delta P\%} = \frac{\frac{\Delta Q}{Q}}{\frac{\Delta P}{P}} = \frac{\frac{Q_2 - Q_1}{Q_1}}{\frac{P_2 - P_1}{P_1}},$$

- де $|Ed| > 1$ – еластичний попит;
 $|Ed| < 1$ – нееластичний попит;
 $|Ed| = 1$ – попит з одиничною еластичністю;
 $|Ed| = 0$ – абсолютно нееластичний попит;
 $|Ed| = \infty$ – абсолютно еластичний попит;

Недоліком наведеного показника є невизначеність з тим, яку точку вважати початковою, а яку кінцевою. Виходом з наведеної ситуації є використання коефіцієнта дугової еластичності:

$$Ed = \frac{\Delta Q}{(Q_1 + Q_2)/2} / \frac{\Delta P}{(P_1 + P_2)/2}.$$

Для визначення еластичності попиту застосовують і лінійний, і дуговий показники, але крім того можна застосувати ще одну формулу – для лінійної функції попиту, яка виражена рівнянням $Qd = a - bP$. У цьому рівнянні b є кутовим коефіцієнтом, тоді:

$$Ed = -b \frac{P}{Q}.$$

Еластичність попиту за доходом:

$$E_I = \frac{\Delta Q\%}{\Delta I\%} = \frac{\frac{\Delta Q}{Q}}{\frac{\Delta I}{I}} = \frac{\frac{Q_2 - Q_1}{Q_1}}{\frac{I_2 - I_1}{I_1}},$$

- де $E_I > 0$ – для нормальних товарів;
 $E_I > 1$ – для предметів розкоші;
 $E_I < 0$ – для неякісних товарів.

Перехресна еластичність попиту:

$$E_{XY} = \frac{\Delta Q_x\%}{\Delta P_y\%} = \frac{\frac{\Delta Q_x}{Q_x}}{\frac{\Delta P_y}{P_y}} = \frac{\frac{Q_{x2} - Q_{x1}}{Q_{x1}}}{\frac{P_{y2} - P_{y1}}{P_{y1}}},$$

- де $E_{XY} > 0$ – для товарів-субститутів;
 $E_{XY} < 0$ – для комплементарних товарів;
 $E_{XY} = 0$ – для товарів, які не взаємопов'язані.

Тема 4. Теорія фірми: виробництво та витрати

Питання для самостійної роботи

1. Організаційно-правові форми підприємницької діяльності в Україні
2. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні
3. Мінімальний ефективний розмір підприємства і структура галузі економіки

4. Шляхи підвищення ефективності виробництва на підприємстві

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи (тезисний конспект) і на підставі її вивчення розкрити основи поведінки фірми-виробника на ринку.

Завдання 4.1. Обґрунтуйте власне бачення проблемних питань і сформулюйте чітку відповідь:

1. Чому не можна приймати рішення про подальшу діяльність фірми тільки на основі даних дослідження виробничої функції?
2. Що таке економія від масштабу виробництва? і чому вона існує? Які галузі сфери послуг або промисловості мають зазвичай більший ефект від масштабу виробництва? Чому?
3. Виробництво звичайних (не заборонених законом) товарів і послуг, яке не реєструється з метою ухилення від податків, називають тінговою економікою. Використовуючи знання загальної теорії виробництва економічних благ охарактеризуйте основні закономірності, які об'єктивно повинні відповідати цій сфері діяльності.
4. Покажіть графічно та поясніть взаємозалежність між значеннями середнього, граничного і сукупного продуктів.
5. Доходи від торгівлі наркотиками ділки мафії повинні “відмивати”, щоб мати можливість їх легально використовувати. До якого виду витрат відносять витрати, що пов'язані з “відмиванням” брудних грошей?
6. Ви вирішили використовувати свій автомобіль як таксі. Що Ви віднесете до постійних і до змінних витрат: витрати на бензин, витрати на оплату гаража, страховку, витрати на щорічний техогляд, витрати на чохли для сидінь, витрати на встановленні сигналізації?
7. До якого виду витрат відносять витрати на рекламу: постійних чи змінних? Чому?
8. Уявіть себе спочатку в ролі бухгалтера фірми, а потім в ролі економіста-теоретика. Чи різним буде ваш погляд на визначення витрат фірми? В якій з цих ролей ви будете більш стурбовані ретроспективною оцінкою діяльності фірми. А в якій перспективною її оцінкою?
9. Пані Марія випікає булочки. Вона дотримується рецепту за винятком одного – удвічі більше дає борошна. Як ви гадаєте, чи матиме пані Марія вдвічі більше булочок? Чому?

Завдання 4.2. Підрахуйте середній та граничний продукт фірми за даними з таблиці. Коли починає діяти спадаючий ефект масштабу виробництва?

L (люд.-годин)	1	2	3	4	5
TP	30	70	100	120	130

Завдання 4.3. Коли фірма збільшує капітал, зайнятий у виробництві від 120 до 150 од., використання праці від 500 до 625 од., розширюючи при цьому випуск продукції від 200 до 220 од., то який ефект зростання масштабу має місце у даному випадку?

Завдання 4.4. Виробнича функція має вигляд $Q=100 KL$. Якщо ціна праці 30 грош.од., а ціна капіталу – 120 грош.од., то при обсязі випуску 100 одиниць чому будуть дорівнювати середні витратив виробництва?

Завдання 4.5. У таблиці наведено дані про загальні витрати підприємства на виробництво продукції. Визначте величини всіх сукупних, середніх і граничних витрат. Побудуйте криві середніх сукупних, середніх змінних, середніх постійних і граничних витрат. При якому обсязі витрати мінімізуються?

Обсяг виробництва виробів за одиницю часу	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Загальні витрати, грн.	40	80	102	118	130	144	160	180	203	234	280	348

Методичні рекомендації для виконання завдання

Виробнича функція показує технологічний зв'язок між випуском продукції та витратами

$$Q = f(F_1, F_2, \dots, F_m),$$

де Q – обсяг виробництва; F_1, F_2, \dots, F_n – застосовані фактори виробництва

У короткостроковому періоді виробнича функція залежить тільки від дії одного фактору, всі решта факторів – незмінні.

- сукупний продукт змінного фактора виробництва (праці) TP_L – це кількість продукції, що виробляється при певній кількості цього фактора;
- середній продукт змінного фактора виробництва (AP_L): $AP_L = TP_L / L$.
- граничний продукт змінного фактора: $MP_L = \Delta TP_L / \Delta L$.

Постійні витрати (FC) – це вартість ресурсів, які не залежать від обсягів виробництва (орендна плата, відсотки за кредит, амортизація).

Змінні витрати (VC) – це вартість змінних ресурсів для виробництва при заданому обсязі продукції (заробітна плата, витрати на придбання сировини, матеріалів, електроенергії для виробничих цілей):

$$TC = FC + VC$$

Середні сукупні (ATC), середні постійні (AFC) та середні змінні (AVC) витрати – це витрати на одиницю виробленої продукції.

$$ATC = TC / Q; \quad AFC = FC / Q; \quad AVC = VC / Q; \quad ATC = AFC + AVC$$

Граничні витрати – це приріст сукупних витрат в результаті приросту обсягу випуску на одиницю: $MC = \Delta TC / \Delta Q$.

Тема 5. Теорія ринкових структур

Питання для самостійної роботи

1. Модель досконалої конкуренції у працях економістів різних економічних шкіл і напрямків
2. Особливості прийняття підприємством рішень стосовно цін та обсягів випуску на ринку досконалої конкуренції
3. Досконала конкуренція та ефективність: виробнича ефективність та ефективність розподілу ресурсів
4. Природна монополія: сутність, особливості, причини існування в економіці та необхідність державного регулювання
5. Державне регулювання діяльності монополій
6. Методика визначення монопольного становища суб'єкта господарювання на ринках України
7. Економічні наслідки діяльності монополій: переваги та недоліки. Соціальна ціна монополії
8. «Х-неефективність» в умовах монополії
9. Конкуренція і монополізм на окремих ринках України
10. Вплив незалежності фірм при олігополії на ціноутворення та обсяг випуску
11. Умови та основні чинники впливу на стратегічну поведінку фірм-олігополістів
12. Особливості проведення антимонопольної політики у світовій практиці

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи (тезисний конспект) і на підставі її вивчення розкрити характерні ознаки досконалої конкуренції та пояснити вплив монополії на функціонування ринку.

Завдання 5.1. Обґрунтуйте власне бачення проблемних питань і сформулюйте чітку відповідь:

1. Для отримання максимального прибутку треба продати максимально велику кількість товарів. Чи є правильним це твердження і чому?

2. Чи повинна фірма, яка маж збитки обов'язково закриватися? Чи завжди це є правильно?

3. Які методи ціноутворення складаються в умовах ринку досконалої конкуренції? Чи є ціна, що складається в умовах досконалої конкуренції, справедливою?

4. Чи перешкоджають патенти, авторські права, ліцензії конкуренції? І якщо так, то чи повинні такі обмеження конкуренції існувати в економіці?

5. Чому монополіст не може призначити будь-яку ціну і виробляти будь-яку кількість товару, яку він тільки забажає? Проаналізуйте взаємозв'язок еластичності попиту, загального і граничного доходу монополії.

6. Які методи ціноутворення можна розглядати як найбільш "ефективні" з точки зору монополіста? Чи хвилює монополіста еластичність попиту на його продукцію? Чому?

7. Чи завжди монополія неефективна? Чи можуть бути випадки, коли монополія сприяє технічному прогресу? За яких випадків держава захищає позиції монополії?

8. Що з вищенаведеного можна пояснити наявністю монопольної влади? Відповідь обґрунтуйте:

- відносно більш високі ціни на комп'ютери фірми Apple в порівнянні з цінами на IBM;

- високі ціни на гарячі бутерброди, що продають на стадіоні під час спортивних змагань;

- відносно високі ціни на авіаквитки на маршрутах, які обслуговує тільки одна авіакомпанія.

9. Чому нецінова конкуренція найчастіше трапляється в олігополістичних галузях економіки? Чи отримують у цьому разі фірми економічний прибуток? Які можуть бути джерела такого прибутку?

10. Чим забезпечується наявність лідерства в цінах і цінової дискримінації в умовах олігополії?

11. Нехай у галузі існує 4 фірми. Яким чином фірма-монополіст буде максимізувати прибуток: підвищенням цін на товари; поліпшенням якості товарів; активною рекламною політикою; зниженням цін на товари; укладенням явної чи неявної угоди про сумісну цінову політику з іншими фірмами цієї ж галузі; зниженням витрат.

Завдання 5.2. Підприємство в умовах досконалої конкуренції реалізує 400 одиниць продукції по 3 грн. за одиницю. При цьому рівні виробництва сукупні фіксовані витрати дорівнюють 300 грн., а сукупні змінні витрати - 950 грн. Підрахуйте розмір прибутку чи збитків підприємства. Чи варто виробляти за таких умов?

Завдання 5.3. Функція сукупних витрат конкурентної фірми у довготерміновому періоді має вигляд $TC = 240Q - 10Q^2 + 5Q^3$. Визначте рівноважну ціну товару фірми у довготерміновому періоді.

Завдання 5.4. Підприємство діє на ринку монополістичної конкуренції. Граничний дохід підприємства описується формулою $MR = 20 - Q$, а зростаючий відрізок кривої граничних витрат - формулою $MC = 3Q - 10$. Якщо мінімальне значення довгострокових середніх витрат LAC дорівнює 11 грош. од., то яке недовантаження виробничих потужностей буде у підприємства?

Методичні рекомендація для виконання завдання

Вирішення задач з максимізації прибутку або мінімізації збитків на всіх видах ринків відбувається за двома підходами:

1) з токи зору порівнянь TR та TC: якщо: $TR_1 > TC$ – вирішується задача максимізації прибутку; $TC > TR_2 > VC$ – вирішується задача мінімізації збитків; $TR_3 < VC$ – закриття виробництва;

2) з токи зору порівнянь MR, MC та ATC: Якщо: $P_1 > ATC$ – вирішується задача максимізації прибутку; $ATC > P_2 > AVC$ – вирішується задача мінімізації збитків; $P_3 < AVC$ – закриття виробництва.

Визначення обсягу виробництва: $MR = MC$. Правило справедливе для усіх видів ринків. Для конкурентного ринку особливий випадок цього правила: $P = MC$. Довготермінова рівновага на конкурентному ринку формується коли: $P = MR = MC = ATC_{min}$. Загальна виручка фірми-монополіста: $TR = pQ$, де p - функція від Q
 $TR = p(Q) \cdot Q$. Умовою отримання прибутку монополістом є $P > MC$, але якщо $ATC > P > AVC$ – монополіст отримує збитки та якщо $P < AVC$ – підприємство закривається. У довготерміновому періоді ціна встановлюється на рівні ATC , але не у точці ATC_{min} ($ATC = MC$). $P = ATC$, $MR = MC$.

Тема 6. Мікроекономічна модель функціонування ринку факторів виробництва

Питання для самостійної роботи

1. Функціональний розподіл результатів виробництва
2. Особливості формування сукупного попиту на ринку факторів виробництва
3. Ринок економічних ресурсів та матеріально-технічне забезпечення підприємств України
4. Контроль профспілок над пропозицією робочої сили, рівнем заробітної плати та продуктивністю праці
5. Двостороння (двобічна) монополія на ринку праці та визначення реального рівня заробітної плати
6. Динаміка і структура інвестицій в Україні

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи (тезисний конспект) і на підставі її вивчення розкрити характеристику різних концепцій взаємодії факторів виробництва та функціонування відповідних ринків факторів виробництва.

Завдання 6.1. Обґрунтуйте власне бачення проблемних питань і сформулюйте чітку відповідь:

1. Чи можна з упевненістю передбачити, як зміниться обсяг поточного споживання і обсяг заощаджень домогосподарств із зниженням ставки процента?
2. Оскільки інвестиції фірми здійснюються за рахунок прибутку (реінвестування), тоді для фірми байдуже яка ставка позикового процента. Проаналізуйте таке твердження з позицій економічної теорії.
3. Назвіть економічні функції земельної ренти. Як вплине на економічне життя: а) законодавче обмеження рівня ренти, б) повна націоналізація земельної ренти; в) заборона рентних платежів?
4. В людина, яка ніколи не бере в борг. Ви не взяли гроші, які запропонував ваш друг у позику, щоб купити цього тижня автомобіль. Від чого Ви відмовилися з точки зору розширення вибору, який надає кредит? Що отримали: спокій чи незалежність?

Завдання 6.2. Підприємство є монополістом на регіональному ринку праці й продає готову продукцію на конкурентному зовнішньому ринку. Виробнича функція підприємства у короткостроковому періоді має такий вигляд: $Q_L = 300 \cdot L - L^2$, де Q - випуск, тис. шт.; L - обсяг праці, що використовується, тис. чол. Функція пропозиції праці на регіональному ринку описується формулою: $L_S = 2 \cdot W - 160$. Ціна готової продукції на зовнішньому ринку становить 50 грош. од. Визначте, яку кількість праці буде використовувати монополіст, який рівень зарплати вона встановить, яку кількість продукції буде продавати на зовнішньому ринку та який виторг вона отримає?

Завдання 6.3. Нехай ділянка землі продається за ціною 100000 грн. Ви оцінюєте, що зможете здати землю в оренду з розрахунку 8000 грн. ренти на рік. Земля буде приносити ренту вам та вашим нащадкам завжди. Вважаючи, що ставка банківського проценту на сьогодні становить 10% річних і що ви намагаєтесь максимізувати свій дохід, чи купите ви цю землю? Як вплине на ваше рішення зниження банківського проценту до 7%. За якою максимальною ціною у даному випадку ви погодитесь купити запропоновану ділянку?

Методичні рекомендації для виконання завдання

Заробітна плата - це плата за залучення у виробництво трудових послуг в одиницю часу. Монопольне положення покупця трудових ресурсів носить назву монопсонії. Для монопсонії граничні витрати на ресурс не співпадатимуть із заробітною платою, а завжди будуть вищими за неї. Економічна рента – це плата за ресурс пропозиція якого жорстко обмежена: $P = R / r$, де P – ціна землі, R – розмір ренти, r – ставка банківського відсотка. За даним принципом можна порівнювати прибуток з величиною банківського відсотка не тільки власнику землі, але й від будь-якого альтернативного способу вкладення капіталу (будівництво, придбання обладнання, тощо).

Тема 7. Загальна ринкова рівновага та суспільна ефективність

Питання для самостійної роботи

1. Економічна теорія добробуту. Функції суспільного добробуту. Функція суспільної корисності Бентама. Парадокс Кондорсе. Теорема економіки добробуту Ерроу
2. Перша та друга теореми теорії суспільного добробуту
3. Конфлікт між економічною ефективністю та соціальною справедливістю
4. Перерозподіл добробуту через систему оподаткування
5. Економічне прогнозування та планування в Україні
6. Проблеми соціального захисту населення в ринковій економіці

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи (тезисний конспект) і на підставі її вивчення розкрити особливості загальної ринкової рівноваги та суспільної ефективності.

Завдання 7.1. Обґрунтуйте власне бачення проблемних питань і сформулюйте чітку відповідь:

1. Покажіть, як дія конкурентних товарів А і В дозволяє одночасно досягти і ефективного розподілу ресурсів, і ефективного розподілу товарів в економіці
2. Як співвідносяться ефективність і справедливість держави?
3. Перерахуйте основні перешкоди для досягнення Парето-ефективного розміщення ресурсів і розподілу благ, що існують у реальній економіці.
4. Якщо в економіці не буде монополістів і всі ринки стануть конкурентними, то чи можна очікувати справедливості в розподілі благ? Які з вашої точки зору повинні бути критерії справедливості?
5. Визначте позитивні риси і недоліки моделі ринкового соціалізму.
6. Яким чином учасники обміну двох товарів у моделі Еджуорта досягають Парето-ефективного розподілу?
7. Чи завжди державне регулювання ринку приватного товару, де відсутні зовнішні ефекти і монопольна влада, перешкоджає досягненню економічної ефективності?
8. За критерієм Ф. Ніцше, повинна максимізуватися корисність найбільш значимих громадян суспільства. Чи відповідає цей критерій принципам максимізації корисності?

9. Як Ви розумієте ефективність та оптимальність соціальної політики за Парето? Наведіть приклади
10. Прокоментуйте вислів американського економіста А.Окуна, автора “Політичної економіки процвітання” з приводу того, що суспільство повинно діяти за принципом “батога і праника” (в англійській редакції – “морквини й палиці”), роздаючи моркву розумним і частуючи палицею ледачих.
11. Чому для американського суспільства властивим є насторожене ставлення до соціальної діяльності держави? Відповідь обґрунтуйте
12. Які проблеми та суперечності можуть бути породжені діяльністю держави загального добробуту?

Завдання 7.2. Іван та Петро розділяють між собою 20 кг яблук та 30 кг груш. Функція корисності Івана $U(X, Y) = X \cdot Y$, функція корисності Петра $U(X, Y) = X \cdot Y^2$, де X – кількість яблук, кг; Y – кількість груш, кг. Побудуйте криву контрактів та криву можливих корисностей.

Методичні рекомендації для виконання завдання

Для дослідження ефективності як обміну, так і виробництва може бути застосована діаграма Еджворта. Лише ті комбінації факторів виробництва, які відповідають умовам дотику двох ізоквант у коробці Еджворта, означають варіанти ефективного розподілу ресурсів. Це досягається в разі рівності кутів нахилу ізоквант, тому формальною ознакою ефективного розподілу виробничих факторів є рівність граничних норм технічного заміщення: $MRTS_{LK}^A = MRTS_{LK}^B$.

Побудова та аналіз діаграми Еджворта дає змогу визначити параметри кривої виробничих можливостей. Лінія виробничих можливостей показує максимально можливий обсяг виробництва певного товару за даного виробництва інших благ, фіксованого ресурсного забезпечення та рівня технології. Кожна точка дотику ізоквант двох товарів у коробці Еджворта відповідає точці на кривій виробничих можливостей.

Гранична норма трансформації товару А в товар В: $MRT_{AB} = -\frac{\Delta A}{\Delta B}$. Межа виробничих можливостей та крива байдужості, що відображає максимальний рівень задоволення потреб, будуть мати тільки одну загальну точку - точку дотику.

Тема 8. Інституціональні аспекти ринкового господарства

Питання для самостійної роботи

1. Поняття фіаско ринку. Асиметрична інформація на ринку: сутність і значення
2. Неспроможність ринку і поняття суспільних благ
3. Вплив зовнішніх ефектів на виробництво, соціальну сферу, поведінку господарюючих суб'єктів
4. Тіньова економіка в Україні: причини, соціально-економічні наслідки та шляхи подолання
5. Основні положення теорії фіскального обміну за принципом: “суспільні блага - податки”. Проблема “безбілетного пасажира”

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи (тезисний конспект) і на підставі її вивчення розкрити умови ефективного ринкового регулювання, а також мікроекономічні аспекти державного регулювання.

Завдання 8.1. Дайте правильну відповідь на тестові питання й поясніть свій вибір:

Варіант 1.

1. Ринковим блага властиві такі особливості:...

- а) принцип виключення та принцип суперництва;
- б) відсутність принципів виключення та споживання;
- в) індивідуальне виробництво та спільне споживання;
- г) колективне виробництво та споживання.

...

10. Суспільні блага характеризуються...

- а) відсутністю принципів виключення та суперництва;
- б) принципом виключення та принцип суперництва;
- в) принципом виключення та принцип споживання;
- г) індивідуальним виробництвом та спільним споживанням.

Варіант 2.

1. Змішані суспільні блага характеризуються...

- а) наявністю ознак як чистих суспільних благ, так і товарів, призначених для індивідуального споживання;
- б) відсутністю принципів виключення та суперництва;
- в) принципом виключення та принцип суперництва;
- г) принципом виключення та принцип споживання.

...

10. Для загальнодоступних благ характерним є...

- а) відсутність принципу виключення та наявність суперництва при їх використанні;
- б) наявне суперництво та виключення при споживанні;
- в) наявне виключення та відсутнє суперництво при споживанні;
- г) відсутність принципів виключення та суперництва.

Завдання 8.2. Обґрунтуйте власне бачення проблемних питань і сформулюйте чітку відповідь:

1. Яке, на Вашу думку, найважливіше благо суспільного характеру надає держава громадянину? Прорангуйте суспільні блага у порядку спадання їх цінності для Вас.

2. Охарактеризуйте якість надання таких суспільних благ як підтримка правопорядку, національна оборона, управління державою, управління економічними процесами, охорона здоров'я в Україні.

Методичні рекомендації щодо написання реферату

Реферат – це одна з форм навчальної, наукової роботи студентів, що виконується ними самостійно. Мета написання реферату: вміння пов'язати теоретичні знання з практикою, розвинути навички роботи з науковою та навчальною літературою, навчитися популярно викладати складні питання.

Для студентів денної форми навчання реферат з мікроекономіки виконується у межах годин, відведених для самостійної роботи студента. Тема реферату у формі наукової роботи обирається студентом добровільно і закріплюється за ним викладачем на початку семестру. Підготовка реферату у такій формі передбачає:

- вибір теми, підбір та опрацювання літератури за темою;
- складання плану роботи;
- виклад основних ідей та пропозицій автора;
- захист реферату на практичному занятті або під час консультацій на кафедрі.

Реферат повинен мати таку структуру:

- план;
- вступ;
- виклад основного матеріалу;
- висновки;
- список використаних джерел.

Реферат виконується за ustalеними вимогами до наукових робіт, обсягом 10-15 сторінок машинописного тексту, інтервал 1,5, шрифт 14.

Тематика рефератів

1. Економічна людина і раціональна економічна поведінка
2. Економічне мислення: роль і місце у структурі суспільної свідомості
3. Позитивна і нормативна теоретична економіка: сутність, принципи. Методи
4. Проблеми мікроекономічної теорії на сучасному етапі розвитку економіки України
5. Корисність в мікроекономіці і проблеми її виміру
6. Рівновага споживача: кардиналістський та ординалістський підходи
7. Соціальні ефекти в поясненні зв'язків між ринковим та індивідуальним попитом
8. Ефект снобізму та його вплив на функцію попиту
9. Суть підприємництва та його роль у соціально-економічному розвитку суспільства
10. Ділова стратегія фірми та її еволюція
11. Обґрунтування управлінських рішень щодо розширення та згортання виробництва
12. Організаційні структури управління фірмою: світовий досвід і сучасні тенденції розвитку
13. Економічний прибуток і його роль в ефективному функціонуванні фірми
14. Граничні витрати. Незворотні витрати та економічні рішення фірми
15. Витрати і доходи фірми з погляду економіста та бухгалтера
16. Мінімізація витрат на виробництво продукції: мікроекономічний аспект
17. Концепція періодів у діяльності фірми і ринку
18. Ринкова рівновага та рівноважна ціна як умова ринкового саморегулювання
19. Неefективність державного регулювання конкурентних ринків
20. Еластичність в аналізі проблем оподаткування в Україні
21. Максимізація обсягів випуску продукції: мікроекономічний ефект
22. Механізм підтримки довгострокової рівноваги фірми, галузі, ринку
23. Максимізація прибутку конкурентною фірмою через середні і граничні величини
24. "Невидима рука" і досконала конкуренція
25. Причини і принципи антимонопольної політики
26. Вплив цінової дискримінації на прибуток монополіста та добробут суспільства
27. Вплив державного регулювання на рівновагу ринку монополії
28. Порівняльна оцінка ефективності різних ринкових структур
29. Олігополії з позиції теорії ігор
30. Ринкова влада фірм на ринку монополістичної конкуренції
31. Монопсонія та олігопсонія на ринку праці: порівняльна характеристика
32. Особливості ринку праці України
33. Профспілка на ринку праці та її можливості
34. Проблеми формування земельної ренти в сучасному агропромисловому комплексі України
35. Мікроекономічний аналіз взаємозв'язку інвестицій та процентних ставок
36. Рента і ціни факторів виробництва як знаряддя раціонального використання обмежених ресурсів
37. Проблема оптимальності та загальна економічна рівновага
38. теорія загальної рівноваги та політика у галузі економіки добробуту
39. Інституціональне середовище ринкової економіки
40. Ринок і держава: критерії впливу на економіку
41. Теорія трансакційних витрат: сутність і перспективи впровадження
42. Суспільні блага та їх властивості
43. Державний бюджет як джерело фінансування виробництва та надання суспільних благ
44. Оптимум Парето як етичний ідеал суспільного добробуту
45. Шляхи корекції неспроможності ринку в сучасних умовах розвитку економіки

46. Зовнішні ефекти в ринковій економіці: причини виникнення та особливості
47. Забезпечення суспільними благами: можливості ринку та держави
48. Корируючі податки і субсидії як методи нейтралізації негативних зовнішніх ефектів
49. Економіка добробуту та її особливості
50. Теорія прав власності та її значення для структурування діяльності суб'єктів ринку

1.5. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль проводиться у формі заліку.

Питання для підсумкового контролю

1. Мікроекономіка в системі економічних наук
2. Предмет курсу і концептуальні основи мікроекономіки
3. Методологія мікроекономіки
4. Основні характеристики мікросистеми
5. Поняття корисності та її особливості. Закон спадної граничної корисності
6. Кардиналістська та ординалістська теорія поведінки споживача
7. Бюджетні обмеження і можливості споживача
8. Аналіз поведінки споживача на ринку
9. Ефект заміщення та ефект доходу. Парадокс Гіффена
10. Попит і пропозиція як основні важелі ринкового механізму
11. Ринкова рівновага: механізм встановлення, умови формування та шляхи досягнення
12. Теорія еластичності та її використання в практичній діяльності
13. Підприємство як суб'єкт економічних відносин на мікрорівні
14. Виробничий процес.
15. Виробнича функція: поняття, види та параметри побудови
16. Поняття і структура факторів виробництва
17. Витрати виробництва, функція витрат
18. Поняття ринкової структури, її види та ознаки
19. Ринок досконалої конкуренції та його ефективність
20. Монопольний ринок: ознаки, умови та особливості ціноутворення
21. Ринок монополістичної конкуренції: характеристики та особливості конкуренції
22. Олігополістичний ринок: ознаки, особливості ціноутворення та ефективність функціонування
23. Ринки факторів виробництва: особливості попиту та пропозиції
24. Ринок праці: попит і пропозиція праці, визначення її ціни
25. Капітал як фактор виробництва і ресурс тривалого використання
26. Ринок землі: економічна та земельна рента
27. Загальна економічна рівновага та її ефективність
28. Ефективність виробництва, випуску, обміну
29. Економіка добробуту: сутність, критерії, показники оцінки
30. Перерозподіл доходу. Крива Лоренца
31. Економічні інститути та їх роль у ринковій економіці
32. Зовнішні ефекти та проблема їх вирішення. Теорема Коуза
33. Суспільні блага: їх види та особливості.
34. Забезпечення суспільними благами: можливості ринку та держави
35. Роль і функції держави у ринковій економіці

Структура залікового білета

1. Розкрийте характерні риси олігополії, варіанти поведінки олігополіста та цінові моделі олігополії
2. Суспільні блага та їх властивості
3. **Задача.** Підрахуйте середній та граничний продукт фірми за даними з таблиці.

Коли починає діяти спадаючий ефект масштабу виробництва?

L (люд.-годин)	1	2	3	4	5
TP	30	70	100	120	130

4. Тестові завдання:

1. Яке із тверджень в мікроекономіці можна вважати позитивним?
 - а) якщо скорочується виробництво масла, то буде збільшуватися виробництво гармат;
 - б) виробництво масла має бути більшим, ніж виробництво гармат;
 - в) виробництво масла і виробництво гармат повинно відповідати потребам держави;
 - г) виробництво масла і виробництво гармат повинно відповідати попиту економічних суб'єктів.

...

5. Ринковим блага властиві такі особливості:...

- а) принцип виключення та принцип суперництва;
 - б) відсутність принципів виключення та споживання;
 - в) індивідуальне виробництво та спільне споживання;
 - г) колективне виробництво та споживання.
- г) методи стимулювання попиту і пропозиції.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права. З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 8 лекційних занять за денною формою навчання. Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

Таблиця 2.1

Розподіл балів здобутих студентом під час лекцій

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом								
			1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Денна	8	1,3	2,5	3,8	5,0	6,3	7,5	8,8	10,0

2.3. З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 13 семінарських занять за денною формою навчання.

За результатами семінарського (практичного, лабораторного) заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п.4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 29 травня 2017 року, протокол № 14).

2.4. За виконання самостійної студенти можуть набрати максимальну кількість балів 20.

2.5. За семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового заліку з навчальної дисципліни «Мікроекономіка», студент денної форми навчання може максимально одержати 30 балів.

3. Рекомендована література

Тема 1

1. Базилінська О., Мініна О. Мікроекономіка. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 352 с.
2. Яцюк О. С. Мікроекономіка : навч. посіб. / О. С. Яцюк. - Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2019. 195 с. Режим доступу : <http://194.44.112.13/chytalna/6704/index.html>
3. Формальна мікроекономіка : навчальний посібник. Б.Д.Сторощук. Чернівці : Друк Арт, 2018. 192 с.
4. Дружиніна В. В. Мікроекономіка : навч. посіб. / В. В. Дружиніна, О. І. Черноус. - Харків : Друкарня Мадрид, 2015. - 254 с.
5. Економічна теорія. Мікроекономіка : підручник. В. М. Тарасевич та ін. ; за ред. В. М. Тарасевича. Київ : Знання, 2012. 134 с.
6. Залюбінська Л. М. Мікроекономіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Л. М. Залюбінська, М. Л. Скорик ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Ін-т математики, економіки та механіки. Одеса : Астропринт, 2011. 320 с.
7. Кравченко О. А. Мікроекономіка: теорія і практикум: навч. посіб. О. А. Кравченко ; Одес. нац. політехн. ун-т, Ін-т бізнесу, економіки і інформ. технологій. Одеса : Астропринт, 2014. 255 с.
8. Мікроекономіка: підручник. А.П. Наливайко, Л.А. Азьмук, П.Г. Банщиков та ін.; за наук. ред. А.П. Наливайка. Київ : КНЕУ, 2011. 446 с.
9. Мікроекономіка : підручник. За ред. В.Д. Базилевича : для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. 679 с.
10. Скороход Н. М. Мікроекономіка: навч.-метод. посіб. для студ. екон. спец. ден. та заоч. форм навчання. Н. М. Скороход, Т. В. Хрипун ; ДЗ "Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка". - Луганськ : ДЗ "ЛНУ ім. Т. Шевченка", 2011. 151 с.
11. Слухай С. В. Довідник базових термінів та понять з мікроекономіки. – 2-ге вид., переробл. і доп. - К.: АграрМедіаГруп, 2015. - 374 с.
12. Уфімцева О. Ю. Мікроекономіка. Курс лекцій: Підручник. Дніпропетровськ: ПДАБА, 2012. 172 с.

Тема 2

1. Мікроекономіка. Тренінг-курс : навч. посібник .В. П. Решетило, А. Є. Ачкасов, І. А. Островський, С. Б. Тимофієва; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. 2-ге вид., випр. і доп. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 265 с.
2. Ачкасов А. Є. Мікроекономіка. Тренінг-курс : навч. посіб. А. Є. Ачкасов, І. А. Островський, С. Б. Тимофієва ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків : ХНАМГ, 2012. 247с.
3. Базилінська О., Мініна О. Мікроекономіка. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 352 с.
4. Яцюк О. С. Мікроекономіка : навч. посіб. / О. С. Яцюк. - Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2019. - 195 с. Режим доступу : <http://194.44.112.13/chytalna/6704/index.html>
5. Мікроекономіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. М. М. Рудий. 5-те вид., випр. та доп. Київ : Каравела, 2017. 360 с.

6. Бесєдіна Г. Є. Мікроекономіка : практикум. Харків. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. Харків : Харків. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2013. 99с.
7. Буряк П. Ю. Мікроекономіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. Закладів. П. Ю. Буряк, О. Г. Гупало, І. В. Стасюк; Львівська держ. фін. акад. Київ : Хай-Тек Прес, 2008. 367 с.
8. Вертелева О.В., Грищенко О. Г., Квіцинська Н.В. Мікроекономіка. Практикум. – Київ: КНТЕУ. 2013. 107 с.
9. Залюбінська Л. М. Мікроекономіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Л. М. Залюбінська, М. Л. Скорик ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Ін-т математики, економіки та механіки. Одеса : Астропринт, 2011. 320 с.
10. Кравченко О. А. Мікроекономіка : теорія і практикум: навч. посіб. О. А. Кравченко ; Одес. нац. політехн. ун-т, Ін-т бізнесу, економіки і інформ. технологій. Одеса : Астропринт, 2014. 255 с.
11. Косік А.Ф. Мікроекономіка: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.]. А.Ф. Косік, Г.Е. Грантківська. Вид. 2-ге, перероб. і доповн. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 438 с.
12. Кравченко О. А. Мікроекономіка: теоретичні основи [Текст] : навч. посіб. / О. А. Кравченко ; Одес. нац. політехн. ун-т. - О. : Букаєв Вадим Вікторович, 2013. - 134 с.
13. Мікроекономіка : навч. посіб. В. М. Козаченко, О. М. Паливода, С. А. Кузьміна, С. О. Нишпал ; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. Київ : КНУТД, 2010. 188 с.
14. Хмель С. М. Мікроекономіка: задачі, вправи, тести: навч. посіб. С. М. Хмель, В. І. Хмель, О. В. Зіброва. Харків : ХАІ, 2016. 59 с.

Тема 3

1. Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Мікроекономіка : навчальний посібник. Мацелюх Н. П., Максименко І. А., Теліщук М. М. та ін. Ірпінь : Університет ДФС України, 2018. 298 с.
2. Білецька Л., Савич В., Білецький О. Економічна теорія. Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка . Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 688 с.
3. Косік А., Грантківська Г. Мікроекономіка : практикум. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 418 с.
4. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: підруч. у 2-х кн., кн.2: Мікроекономіка. Авт. кол.: С.М. Панчишин, П.І. Островерх, В.Б. Буняк та ін.; за ред. С.М. Панчишина, П. І. Островерха. 2-ге вид., випр. і допов. Київ : Знання, 2013. 390 с.
5. Поплавська Ж., Криса О. Мікроекономіка. Теорія і практика управлінської економіки. Київ : Алерта, 2016. 284 с.
6. Вертелева О.В., Грищенко О. Г., Квіцинська Н.В. Мікроекономіка. Практикум. Київ: КНТЕУ. 2013. 107 с.
7. Залюбінська Л. М. Мікроекономіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Л. М. Залюбінська, М. Л. Скорик ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Ін-т математики, економіки та механіки. Одеса : Астропринт, 2011. 320 с.
8. Кравченко О. А. Мікроекономіка : теорія і практикум: навч. посіб. О. А. Кравченко ; Одес. нац. політехн. ун-т, Ін-т бізнесу, економіки і інформ. технологій. Одеса : Астропринт, 2014. 255 с.
9. Мікроекономіка : навч. посіб. для студентів освіт.-кваліфікац. рівня "бакалавр" за напрямками: 6.030509 - "Облік і аудит", 6.030503 - "Міжнародна економіка", 6.030502 - "Економічна кібернетика", 6.030508 - "Фінанси і кредит" ("Банківські технології та процеси") / Держ. вищ. навч. закл. "Укр. акад. банк. справи Нац. банку України". Суми : Наталуха А. С. [вид.], 2014 . Ч. 1. 2014. 171 с.
10. Мікроекономіка: підручник. А.П. Наливайко, Л.А. Азьмук, П.Г. Банщиков та ін.; за наук. ред. А.П. Наливайка. Київ : КНЕУ, 2011. 446 с.

11. Семюельсон, Пол А. Мікроекономіка : пер. з англ. П. А. Семюельсон, В.Д. Нордгауз. Київ : Основи, 1998. 676 с.
12. Економічна теорія. Мікроекономіка: підручник. В. М. Тарасевич та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. В. М. Тарасевича. К. : Знання, 2012. 134 с.
13. Слухай С. В. Довідник базових термінів та понять з мікроекономіки. 2-ге вид., переробл. і доп. - Київ: АграрМедіаГруп, 2015. 374 с.
14. Хмель С. М. Мікроекономіка: задачі, вправи, тести: навч. посіб. С. М. Хмель, В. І. Хмель, О. В. Зіброва. Харків : ХАІ, 2016. 59 с.

Тема 4

1. 1. Поплавська Ж., Криса О. Мікроекономіка. Теорія і практика управлінської економіки. Київ : Алерта, 2016. 284 с.
2. Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Мікроекономіка : навчальний посібник. Мацелюх Н. П., Максименко І. А., Теліщук М. М. та ін. Ірпінь : Університет ДФС України, 2018. 298 с.
3. Мікроекономіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. М. М. Рудий. 5-те вид., випр. та доп. Київ : Каравела, 2017. 360 с.
4. Білецька Л., Савич В., Білецький О. Економічна теорія. Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка . Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 688 с.
5. Косік А., Грантківська Г. Мікроекономіка : практикум. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 418 с.
6. Мікроекономіка. Тренінг-курс : навч. посібник .В. П. Решетило, А. Є. Ачкасов, І. А. Островський, С. Б. Тимофієва; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. 2-ге вид., випр. і доп. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 265 с.
7. Ачкасов А. Є. Мікроекономіка. Тренінг-курс : навч. посіб. А. Є. Ачкасов, І. А. Островський, С. Б. Тимофієва ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків : ХНАМГ, 2012. 247с.
8. Беседіна Г. Є. Мікроекономіка : практикум. Г. Є. Беседіна ; Харків. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. Харків : Харків. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2013. 99с.
9. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
10. Кравченко О. А. Мікроекономіка : теорія і практикум: навч. посіб. О. А. Кравченко ; Одес. нац. політехн. ун-т, Ін-т бізнесу, економіки і інформ. технологій. Одеса : Астропринт, 2014. 255 с.
11. Мікроекономіка: підручник. А.П. Наливайко, Л.А. Азьмук, П.Г. Банщикова та ін.; за наук. ред. А.П. Наливайка. Київ : КНЕУ, 2011. 446 с.
12. Мікроекономіка : підручник. За ред. В.Д. Базилевича : для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. 679 с.
13. Полтавчанко Л. Д. Мікроекономіка в питаннях та відповідях. Теорія і практикум: навч. посіб. Полтавченко Н. Д. ; Одес. ін-т фінансів УДУФМТ. Одеса : Фенікс, 2010. 303 с.
14. Тестові завдання для перевірки знань з навчальної дисципліни "Мікроекономіка" для студ. усіх напрямів підготовки всіх форм навч. укл. І. М. Колесніченко, А. В. Литвиненко ; Харківський національний економічний університет. Харків : ХНЕУ, 2011. 98с.

Тема 5

1. Базилінська О., Мініна О. Мікроекономіка. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 352 с.
2. Мікроекономіка. Тренінг-курс : навч. посібник .В. П. Решетило, А. Є. Ачкасов, І. А. Островський, С. Б. Тимофієва; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. 2-ге вид., випр. і доп. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 265 с.

3. Слухай С. В. Довідник базових термінів та понять з мікроекономіки. 2-ге вид., переробл. і доп. Київ: АграрМедіаГруп, 2015. 374 с.
4. Дружиніна В. В. Мікроекономіка : навч. посіб. / В. В. Дружиніна, О. І. Черноус. - Харків : Друкарня Мадрид, 2015. - 254 с.
5. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка : навчальний посібник. За наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». 2015. 348 с.
6. Вертелева О.В., Грищенко О. Г., Квіцинська Н.В. // Мікроекономіка. Практикум. – К.: КНТЕУ. - 2013. - 107 с.
7. Гнатюк А. І. Економіка галузевих ринків : навч. посібник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2015. 448 с.
8. Косік А.Ф. Мікроекономіка: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.]. А.Ф. Косік, Г.Е. Гронтковська. Вид. 2-ге, перероб. і доповн. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 438 с.
9. Кравченко О. А. Мікроекономіка : теорія і практикум: навч. посіб. О. А. Кравченко ; Одес. нац. політехн. ун-т, Ін-т бізнесу, економіки і інформ. технологій. Одеса : Астропринт, 2014. 255 с.
10. Петрушенко Ю. М. Мікроекономіка: теорія та приклади розв'язування задач : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освіт.-проф. прогр. бакалавра галузі знань "Економіка і підприємництво" / Ю. М. Петрушенко. - Суми : Університетська книга, 2012. 319 с.
11. Полтавчанко Л. Д. Мікроекономіка в питаннях та відповідях. Теорія і практикум: навч. посіб. Полтавченко Н. Д. ; Одес. ін-т фінансів УДУФМТ. Одеса : Фенікс, 2010. 303 с.
12. Буряк П. Ю. Мікроекономіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / П. Ю. Буряк, О. Г. Гупало, І. В. Стасюк ; Львівська держ. фін. акад. Київ : Хай-Тек Прес, 2008. 367 с.

Тема 6

1. Яцюк О. С. Мікроекономіка : навч. посіб. / О. С. Яцюк. - Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2019. - 195 с. Режим доступу : <http://194.44.112.13/chytalna/6704/index.html>
2. Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Мікроекономіка : навчальний посібник. Мацелюх Н. П., Максименко І. А., Теліщук М. М. та ін. Ірпінь : Університет ДФС України, 2018. 298 с.
3. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка : навчальний посібник. За наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». 2015. 348 с.
4. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: підруч. у 2-х кн., кн.2: Мікроекономіка. Авт. кол.: С.М. Панчишин, П.І. Островерх, В.Б. Буняк та ін.; за ред. С.М. Панчишина, П. І. Островерха. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Знання, 2013. 390 с.
5. Мікроекономіка: підручник. А.П. Наливайко, Л.А. Азьмук, П.Г. Банщикова та ін.; за наук. ред. А.П. Наливайка. Київ : КНЕУ, 2011. 446 с.
6. Мікроекономіка : підручник. За ред. В.Д. Базилевича : для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. 679 с.
7. Буряк П. Ю. Мікроекономіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / П. Ю. Буряк, О. Г. Гупало, І. В. Стасюк ; Львівська держ. фін. акад. – К. : Хай-Тек Прес, 2008. – 367 с.
8. Вертелева О.В., Грищенко О. Г., Квіцинська Н.В. Мікроекономіка : практикум. Київ: КНТЕУ. 2013. 107 с.
9. Пітюлич М. І. Мікроекономіка : навч. посіб. / М. І. Пітюлич, Ю. Б. Кушнір ; ВДНЗ "Ужгород. нац. ун-т", Екон. ф-т, Каф. екон. теорії. Ужгород : Карпати, 2010. 144с.
10. Петрушенко Ю. М. Мікроекономіка: теорія та приклади розв'язування задач : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освіт.-проф. прогр. бакалавра галузі знань "Економіка і підприємництво" / Ю. М. Петрушенко. - Суми : Університетська книга, 2012. 319 с.

11. Практикум з мікроекономіки до підручника "Мікроекономіка". Є. В. Прохорова та ін.; за наук. ред. А. П. Наливайка; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". Київ : КНЕУ, 2013. 522 с.
12. Уфімцева О. Ю. Мікроекономіка. Курс лекцій : підручник. Дніпропетровськ : ПДАБА, 2012. 172 с.
13. Хмель С. М. Мікроекономіка: задачі, вправи, тести: навч. посіб. С. М. Хмель, В. І. Хмель, О. В. Зіброва. Харків : ХАІ, 2016. 59 с.

Тема 7

1. Мікроекономіка. Тренінг-курс : навч. посібник .В. П. Решетило, А. Є. Ачкасов, І. А. Островський, С. Б. Тимофієва; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. 2-ге вид., випр. і доп. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 265 с.
2. Ачкасов А. Є. Мікроекономіка. Тренінг-курс: навч. посіб. А. Є. Ачкасов, І. А. Островський, С. Б. Тимофієва ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків : ХНАМГ, 2012. 247с.
3. Дружиніна В. В. Мікроекономіка : навч. посіб. / В. В. Дружиніна, О. І. Чорноус. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 254 с.
4. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка : навчальний посібник. За наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». 2015. 348 с.
5. Слухай С. В. Довідник базових термінів та понять з мікроекономіки. 2-ге вид., переробл. і доп. Київ : АграрМедіаГруп, 2015. 374 с.
6. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: підруч. у 2-х кн., кн.2: Мікроекономіка. Авт. кол.: С.М. Панчишин, П.І. Островерх, В.Б. Буняк та ін.; за ред. С.М. Панчишина, П. І. Островерха. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Знання, 2013. 390 с.
7. Мікроекономіка : навч. посіб. для студентів освіт.-кваліфікац. рівня "бакалавр" за напрямками: 6.030509 - "Облік і аудит", 6.030503 - "Міжнародна економіка", 6.030502 - "Економічна кібернетика", 6.030508 - "Фінанси і кредит" ("Банківські технології та процеси") / Держ. вищ. навч. закл. "Укр. акад. банк. справи Нац. банку України". Суми : Наталуха А. С. [вид.], 2014 . Ч. 1. 2014. 171 с.
8. Мікроекономіка : навч. посіб. для студ. екон. спец. І. В. Стасюк та ін.; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2011. 323 с.
9. Беседіна Г. Є. Мікроекономіка : практикум. Г. Є. Беседіна ; Харків. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. Харків : Харків. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2013. 99с.
10. Мікроекономіка : навч.-практ. посіб. для самост. вивч. Дисципліни. О. Є. Попов та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, доц. Попова О. Є. ; Харк. нац. екон. ун-т. Харків : ХНЕУ, 2013. 335 с.
11. Поплавська Ж., Криса О. Мікроекономіка. Теорія і практика управлінської економіки. Київ : Алерта, 2016. 284 с.
12. Економічна теорія. Мікроекономіка: підручник. В. М. Тарасевич та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. В. М. Тарасевича. К. : Знання, 2012. 134 с.

Тема 8

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: підруч. у 2-х кн., кн.2: Мікроекономіка. Авт. кол.: С.М. Панчишин, П.І. Островерх, В.Б. Буняк та ін.; за ред. С.М. Панчишина, П. І. Островерха. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Знання, 2013. 390 с.2.
2. Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Мікроекономіка : навчальний посібник. Мацелюх Н. П., Максименко І. А., Теліщук М. М. та ін. Ірпінь : Університет ДФС України, 2018. 298 с.
3. Мікроекономіка: підручник. А.П. Наливайко, Л.А. Азьмук, П.Г. Банщикова та ін.; за наук. ред. А.П. Наливайка. Київ : КНЕУ, 2011. 446 с.
4. Мікроекономіка : підручник. За ред. В.Д. Базилевича : для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. 679 с.

5. Ястремський О. І., Гриценко О.Г. Основи мікроекономіки: Підручник. - К.: Знання, 1998. - 674 с.
6. Нарижна Л. Д. Мікроекономіка: теорія виробництва : навч. посіб. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. Л. Д. Нарижна, Л. М. Пономарьова, В. Б. Мішура ; Донбас. держ. машинобуд. акад. Краматорськ : ДДМА, 2010. 140 с.
7. Практикум з мікроекономіки до підручника "Мікроекономіка". Є. В. Прохорова та ін.; за наук. ред. А. П. Наливайка; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". Київ : КНЕУ, 2013. 522 с.
8. Хмель С. М. Мікроекономіка: задачі, вправи, тести [Текст] : [навч. посіб.] / С. М. Хмель, В. І. Хмель, О. В. Зіброва. - Харків : ХАІ, 2016. - 59 с.

4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України / Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Офіційний сайт Європейського центрального банку/ Режим доступу: www.ecb.europa.eu.
3. Офіційний сайт Асоціації українських банків Режим доступу: <http://www.aub.com.ua/>.
4. Офіційний сайт Національного банку України / Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>.
5. Офіційний сайт Антимонопольного комітету України / Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/>.
6. Офіційний сайт програми розвитку ООН / Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2010/chapters/ru/>.
7. Офіційний сайт Світового банку / Режим доступу: <http://data.worldbank.org>
9. Мировая книга фактов/ Режим доступу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>

Розробник навчально-методичних матеріалів:

Викладачі дисципліни:

Доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування, кандидат економічних наук, доцент
_____ Н. М. Ткачук

Доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування, кандидат економічних наук
_____ В. Е. Кудельський

28 січня 2019 року

Схвалено кафедрою менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування
29 січня 2019 року, протокол № 7.

Завідувач кафедри _____ В. П. Синчак
12 лютого 2019 року

Декан факультету управління та економіки
_____ Т. В. Терещенко
13 лютого 2019 року

Погоджено методичною радою університету 14 лютого 2019 року,
протокол № _4_.

Голова методичної ради _____ І. Б. Ковтун
14 лютого 2019 року

Обліковий обсяг програми – 3,21 ум.др.арк.

Оновлення навчально-методичних матеріалів:

Викладач дисципліни – доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування, к.е.н., доцент

_____ І. М. Кравець

23 жовтня 2020 року

Схвалено кафедрою менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування

27 жовтня 2020 року, протокол № 3.

Завідувач кафедри _____ В. П. Синчак

27 жовтня 2020 року, протокол № 3.

Обліковий обсяг оновлення – 0,1 ум.др.арк.